

YABANCILAR VE ULUSLARARASI
KORUMA KANUNU UYARINCA
YABANCILARIN TÜRKİYE'DE
İKAMETİ VE UZUN DÖNEM
İKAMET İZİNİNE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELER*

Yrd. Doç. Dr. Sema ÇÖRTOĞLU KOCA**

Makalenin Geldiği Tarih: 20.04.2016 **Kabul Tarihi:** 28.04.2016

* Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK-ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

** Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Öğretim Üyesi.

ÖZ

Ülkemizde, uluslararası hukuk kurallarına uygun şekilde ulusal hukukumuzun uygulanması sonucunda yabancı kişinin sahip olduğu bazı haklar ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler konusunda yabancı kişinin ülkemizle arasındaki yasal bağlantının kurulduğu en önemli zeminlerden biri de ikamet iznidir. Ülkemizde giderek artan bir şekilde düzenli göç gerçekleşmektedir. Bu nedenle yabancıların Türkiye’de ikametini düzenleyen kurallar çok önemli bir konu haline gelmektedir. Yabancıların Türkiye’de ikametine ilişkin genel düzenlemeler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te bulunmaktadır. Çalışmada, yabancıların Türkiye’de ikamet izni almaları, belirli sürelerde ikamet etmelerinin ardından uzun dönem ikamet izni almaya hak kazanmaları ve bu iznin yabancıları Türkiye’de sağladığı haklar ile ikamet iznine ilişkin ihlallerde bulunan yabancıların sınır dışı edilmeleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar.

THE ASSESSMENT OF THE RESIDENCE OF FOREIGNERS
IN TURKEY AND LONG-TERM RESIDENCE PERMIT
ACCORDING TO THE LAW ON FOREIGNERS
AND INTERNATIONAL PROTECTION

ABSTRACT

The rights and duties granted for foreigners are regulated by law in compliance with International Law. Residence permit is one of the most important right that forges a link between state and the foreigner. Since the number of regular migrants is gradually increased, the regulations concerning residence permit for foreigners are becoming significant. The general regulations with regards to residence of foreigners are provided in the Law on Foreigners and International Protection as well as Implementation By-law of Law on Foreigners and International Protection. In this study, issues concerning residence permit of foreigners e.g. application for residence permit, application for long-term residence permit after continuously resided in Turkey and rights conferred by a long-term residence permit and deportation of foreigners due to the violation of the residence permit will be examined in the light of regulations already mentioned above.

Keywords: Law on Foreigners and International Protection, Implementation By-law of Law on Foreigners and International Protection, residence permit, long-term residence permit, rights conferred by a long-term residence permit.

GİRİŞ

Ülkemizin bulunduğu coğrafyadaki siyasi karışıklıklar, savaşlar, ekonomik sıkıntılar ve işsizlik gibi nedenlere bağlı olarak günümüzde, ülkemiz yabancılar için bir cazibe merkezi haline gelmiş ve bunun sonucu olarak da Türkiye, son yıllarda hızla artan bir şekilde göç alan bir ülke haline dönüşmüştür. Ülkemize gelen yabancıların uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak, ulusal hukukumuzun uygulanması ile yasal bir şekilde Türkiye’de ikamet etmeleri sosyal ve hukuk düzenimiz açısından çok önemlidir.

Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS)^[1] 4 No.lu Protokolünün^[2] 2. maddesi gereğince, o devlette serbestçe dolaşma ve ikametgâhını seçebilme hakkına sahiptir. Ancak bu haklar, ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve kanunla öngörülmüş sınırlamalara tâbi tutulabilir. Yine Sözleşme uyarınca, bu hakların, belli yerlerde, kanunla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tâbi tutulması mümkündür.

İkamet ve seyahat özgürlüğü, Anayasamızın 23. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu maddede herkesin, vatandaş ve yabancı ayrımı yapılmaksızın, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu belirtilerek; yerleşme hürriyetinin, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amacıyla; seyahat hürriyetinin ise, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amacıyla kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Anayasamızın 16. maddesinde de, temel hak ve hürriyetlerin, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceği düzenlenerek, anayasal bir güvence sağlanmıştır.

Yabancılar hukuku mevzuatı bakımından, uluslararası koruma dışında kalan yabancıların ülkeye girişini, ülkede kalışını, ülkeden çıkışını, vize ve ikamet izni işlemlerini, sınır dışı edilmelerini ve Türkiye’de buldukları sürece sahip oldukları hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 5682 sayılı Pasaport Kanunu^[3] ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun^[4], 1950 yılında çıkarılmış olup, güncel sorunlar ve gelişmeler karşısında yetersiz

[1] Roma, 4 Kasım 1950, Resmi Gazete Tarih: 19.03.1954 Sayı: 8662.

[2] Strazburg, 16.09.1963.

[3] Resmi Gazete Tarih: 24.07.1950 Sayı: 7564.

[4] Resmi Gazete Tarih: 24.07.1950 Sayı: 7564.

kalmaktaydı. Bunun yanında, uluslararası koruma alanında kanun düzeyinde temel bir düzenleme bulunmamakta, uygulamalar idarî düzenlemeler doğrultusunda yürütülmekteydi^[5].

Avrupa Birliği (AB) müktesebatına uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar yürütülen alanlar içinde göç ve iltica özel öneme sahiptir. AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı (2003) doğrultusunda hazırlanan İltica ve Göç Ulusal Eylem Plânı ulusal göç mevzuatının AB Müktesebatına uyumlu hale getirilmesi için çıkarılacak mevzuat ve alınması gereken tedbirleri içerir. İltica ve Göç Ulusal Eylem Plânı gereğince hazırlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)^[6], bir yandan, yabancıların hukuki durumuna ilişkin dağınık ve güncelliğini yitirmiş mevzuat hükümlerinin yerine sistematik ve güncel bir düzenleme getirmeyi; diğer yandan, günümüze kadar salt idarî düzenlemeler ile yürütülmekte olan iltica konusunu yasal düzenlemeye kavuşturmayı hedeflemiştir^[7]. YUKK’un yürürlüğe girmesiyle birlikte Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile Pasaport Kanunu’nun bazı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır. YUKK’ta düzenlenmiş olan yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere ise 17 Mart 2016’da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik^[8] (Yönetmelik) yürürlüğe girmiştir.

Yeni yapılan mevzuat çalışmaları sonucunda, iç hukukumuzda yabancıların Türkiye’de ikametine ilişkin düzenlemeler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te toplanmıştır. Bunun yanında, iç hukukumuzda öncelikle uygulanmakta olan Türkiye’nin taraf olduğu iki ve çok taraflı uluslararası sözleşmelerde yabancıların ikamet ve seyahatine ilişkin hükümler yer almaktadır^[9]. Bu sözleşmelerin en önemlileri, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna

[5] Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Genel Gerekçesi için bkz. <http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-gerekce_327_328_330_icerik>, 02.04.2016.

[6] Resmi Gazete Tarih: 11.04.2013 Sayı: 28615.

[7] DARDAĞAN KİBAR, E.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 11, Y. 2012, No: 2, s. 54.

[8] Resmi Gazete Tarih: 17 Mart 2016 Sayı: 29656.

[9] ÇİÇEKLİ, B. : Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014, s. 95.

Dair Cenevre Sözleşmesi^[10], Avrupa Konseyi Ülkeleri Arasında Kişilerin Serbest Seyahatine İlişkin Avrupa Sözleşmesi^[11] ve Avrupa İkamet Sözleşmesi^[12]'dir.

Ülkemizde, uluslararası hukuk kurallarının ve ulusal hukukumuzun paralel olarak uygulanması sonucunda yabancı kişinin sahip olduğu bazı haklar ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler konusunda yabancı kişinin ülkemizle arasındaki yasal bağlantının kurulduğu en önemli zeminlerden biri de ikamet iznidir. İkamet bir bireyin hukuki anlamda yaşama iradesi gösterdiği yerdir. Hem yabancı kişinin sosyal düzeni hem de ülkemizin hukuki düzeni açısından gerekli olan ikamet izni; yabancı kişiye ülkemiz içinde belirli bir süreliğine ve belirli bir yerde yaşama hakkı sağlayan belgedir. Yetkili makamlar tarafından düzenlenen bu izin belgesi, kişinin gerekli şartları sağlaması ve talebi doğrultusunda düzenlenmektedir^[13].

Ülkemizde çeşitli nedenlerle verilen ikamet izinlerinin sayılarına bakıldığında, yıllara göre önemli artışlar olduğu görülmektedir. 2010 yılında düzenlenen ikamet izni sayısı 182.301 iken, bu sayı 2011 yılında 234.268, 2012'de 321.548, 2013'de 313.692 olmuştur. 2014 yılında verilen ikamet izni sayısı ise, 2013 yılına göre %21'lik bir artışla 379.804'dür. 2015 yılında düzenlenen ikamet izni sayısı ise, %11'lik bir artışla 422.895'e yükselmiştir^[14].

Ülkemizde verilen ikamet izinleri YUKK'la birlikte türlere ayrılmış ve altı farklı tür ikamet izni kabul edilmiştir. Bunlar; aile ikamet izni, kısa dönem ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet iznidir. Her bir ikamet izni türü için farklı şartlar belirlenmiş, uzatılması ve iptali ayrı hükümlerle düzenlenmiştir. 2015 yılında Türkiye'deki yabancıların % 48'i kısa dönem ikamet izni ile, % 17'si aile ikamet izni ile, % 16'sı öğrenci ikamet izni ile, % 15'i çalışma izni ile, % 4'ü diğer ikamet izinleri (uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni) ile ülkede bulunmuştur^[15].

Görülmektedir ki, ülkemize gittikçe artan bir şekilde düzenli göç gerçekleşmektedir. Türkiye'ye gelen yabancıların ülkemizde yasal bir şekilde kalmaları

[10] Resmi Gazete Tarih: 05.09.1961 Sayı: 10898.

[11] Resmi Gazete Tarih: 01.12.1961 Sayı: 10972.

[12] Resmi Gazete Tarih: 17.09.1989 Sayı: 20285.

[13] GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: "Genel Bilgi", <http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-bilgi_409_414_415>, 01.04.2016.

[14] GÖÇ POLİTİKA VE PROJELERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI: 2015 Türkiye Göç Raporu, Ankara 2015, s. 43.

[15] GÖÇ POLİTİKA VE PROJELERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI, s. 45.

yani ikamet izni almaları hukuk düzenimiz açısından çok önemlidir. İkamet iznine sahip yabancılar, belirli sürelerden sonra ülkemizde uzun dönem ikamet izni almaya hak kazanmakta, bu izin de yabancılar Türk vatandaşlarının sahip olduğu haklara yakın bir takım haklar sağlamaktadır. Bu yabancılar daha sonra Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun^[16] (TVK) 11. maddesindeki şartları^[17] yerine getirmeleri halinde genel olarak vatandaşlığa alınma yolu ile Türk vatandaşlığına geçme şansına da sahip olabilmektedirler.

Günümüzde yabancıların Türkiye’de ikamet edebilmesine ilişkin yasal düzenlemelerin öneminin giderek artması ve uygulamada ortaya çıkan sorunlar, bu çalışmanın yapılmasına neden olmuştur. Çalışmamızın ilk bölümünde, yabancıların Türkiye’de ikametine ilişkin getirilen kanuni sınırlamalar incelenecektir. Daha sonra gelen bölümlerde, YUKK ile Yönetmelik çerçevesinde öncelikle, yabancıların Türkiye’de ikamet izni almaları konusu genel olarak ele alınacaktır. Bu bölümde konunun geniş sınırları nedeniyle ikamet iznine ilişkin tüm konulara değinilmeyecek, özellikle uzun dönem ikamet izniyle de ilgili olan genel hususlar hakkında bilgi verilecektir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde, uzun dönem ikamet iznine ilişkin değerlendirmeler yapılarak, uzun dönem ikamet izninin şartları, bu iznin yabancılar sağladığı haklar ve iptali üzerinde durulacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise, ikamet iznine ilişkin çeşitli hükümleri ihlal eden yabancıların Türkiye’den sınır dışı edilmesi konusu ele alınacaktır.

I. YABANCILARIN İKAMETİNE GETİRİLEN SINIRLAMALAR

Yasal düzenlemeler çerçevesinde, yabancıların ülkenin belirli bölgelerinde ikamet ve seyahatlerine yasaklama ve sınırlamalar getirilmesi mümkündür. Bu yasal düzenlemelerin başında, Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu^[18] ile Köy Kanunu^[19] gelmektedir.

[16] Resmi Gazete Tarih: 12.06.2009 Sayı:27256.

[17] TVK’nın 11. maddesine göre, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar; kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek, Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek, genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak, iyi ahlak sahibi olmak, yeteri kadar Türkçe konuşabilmek, Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartları aranmaktadır. Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, yukarıda sayılan şartlarla birlikte, taşıdıkları devlet vatandaşlığından çıkma şartı da aranabilir. Bu takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespiti Bakanlar Kurulunun yetkisindedir.

[18] Resmi Gazete Tarih: 22.12.1981 Sayı: 17552.

[19] Resmi Gazete Tarih: 7.4.1924 Sayı: 68.

Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu, askeri yasak bölgeleri; kara, deniz ve hava olarak ayırmış ve her bir bölgeyi de birinci ve ikinci derecede askeri yasak bölge olarak nitelendirmiştir. Bu bölgelerde uygulanacak esasların ayrıntılarına ilişkin olarak Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği^[20] çıkarılmıştır^[21].

Birinci derece kara askeri yasak bölgelerine^[22] buradaki görevlilerle, yetkili komutanlığın izin verdiği Türk vatandaşlığındaki diğer görevlilerden başkası giremez ve oturamaz (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 7/b). Yabancıların geçici olarak bölgeye girmeleri ve oturmaları Genelkurmay Başkanlığının iznine bağlıdır (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 7/c).

İkinci derecede kara askeri yasak bölgelerde^[23] ise, Türk vatandaşlarının bölgede oturmaları, seyahat etmeleri, zirai faaliyetlerini, meslek ve sanatlarını icra etmeleri serbesttir (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 9/a). Yabancı gerçek ve tüzel kişiler bu bölgede taşınmaz mal edinemezler. Yabancılara ait bölgedeki taşınmaz malların tasfiyesine karar vermeye, tasfiye şekil ve şartlarını tespiti Bakanlar Kurulu yetkilidir (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 9/b). Yabancılar izin almadan, geçici dahi olsa bölgeye giremezler, oturamazlar, çalışamazlar ve taşınmaz mal kiralayamazlar. Görevli yabancı uyruklu sivil kişilere izinler garnizon komutanlığının görüşü alınarak valiliklerce verilir. Görevli yabancı uyruklu asker kişilere izinler Genelkurmay Başkanlığınca verilir. Ancak bu yetki yönetmelikte belirtilecek komutanlıklara

[20] Resmi Gazete Tarih: 30.4.1983 Sayı: 18033.

[21] ÇELİKEL, A. /ÖZTEKİN GELGEL, G. : Yabancılar Hukuku, İstanbul 2014, s. 87; ÇİÇEKLİ, s. 96.

[22] Birinci derece kara askeri yasak bölgeleri; yurt savunması bakımından hayati önem taşıyan askeri tesis ve bölgelerin, çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen dış sınırlarının en az yüz, en fazla dört yüz metre uzağından alınan noktaların birleştirilmesi suretiyle meydana gelen alanlarda, kara sınır hattı boyunca ve lüzum görülen kıyılarda otuz ila altmış metre derinlikteki sahalarda tesis edilir (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 5).

[23] İkinci derece kara askeri yasak bölgeleri; birinci derece kara askeri yasak bölgeleri çevresinde veya yurt savunması bakımından gerekli görülen diğer bölgelerde tesis edilir. Birinci derece kara askeri yasak bölgeleri çevresinde tesis edilecek ikinci derece kara askeri yasak bölgelerinin sınırları; birinci derece kara askeri yasak bölgeleri sınırlarından başlamak üzere beş kilometreye kadar uzaktan seçilen noktalardan geçirilen hat ile belirtilir. Bu hat, bölge içindeki savunma tesislerini kara gözetlemesine karşı gizleyen sırtlar ve arazi örtüleri varsa bu sırtların en yüksek noktalarından geçirilir ve görüşe engel örtüleri içine alacak şekilde tespit edilir. Savunma ihtiyacı ve bölgenin özelliklerinin zorunlu kıldığı hallerde bu mesafe on kilometreye kadar uzatılabilir (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 8).

devredilebilir. Verilen izinlerden ilgili valiliklere de bilgi verilir (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu m. 9/c) ^[24].

Köy Kanunu’nun 88. maddesine göre, yabancıların köylerde ikamet edebilmesi, İçişleri Bakanlığı’nın iznine bağlıdır^[25]. Bu iznin verilmesinde ve ikamet süresinin azaltılıp çoğaltılmasında İçişleri Bakanlığı’nın takdir yetkisi vardır.

Bu düzenlemelerin dışında, Türkiye’den uluslararası koruma talep eden başvuru sahiplerine ikamet zorunluluğu, bildirim gibi idari yükümlülükler getirilebilir. YUKK m. 71’e göre, uluslararası koruma başvuru sahibine, kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde, belirli bir yerde veya ilde ikamet etme zorunluluğu ile istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler getirilebilir. Başvuru sahibi, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

II. İKAMET İZNI

İkamet izni, yabancılar Türkiye’de kalma hakkı veren izindir. YUKK’un 19. maddesine göre, Türkiye’de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. Türkiye’de doksan günden daha az kalacak yabancılar da ikamet izni başvurusunda bulunabilirler.

Türkiye içinden yapılabilecek ikamet izni başvuruları valiliklere, diğer hallerde yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki konsolosluklara^[26] yapılmalıdır. Yurtdışındaki Türk konsolosluklarından alınan ikamet izinleri, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybederler. Yurt dışından yapılması gereken ikamet izni başvuruları Türk konsolosluklarındaki teşkilat yapılandırması tamamlanamadığı için konsolosluklardan alınamamaktadır. İkamet izni başvuruları, Türk konsolosluklarından alınmaya başlanıncaya kadar valiliklerce alınmaya devam edilecektir (Yönetmelik geçici madde 1). İkamet izni başvuruları, belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde

[24] Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Yönetmeliği’nin 27(4) maddesi uyarınca, yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin bu bölgeler içinde taşınmaz mal kiralayabilmelerine Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca karar verilebilir. Gökçeada ve Bozcaada için bu yetki İçişleri Bakanlığınca Çanakkale Valiliğine devredilebilir.

[25] Uygulamada köylerde ikamet etmek isteyen yabancıların ikamet tezkerelerinin ilk defa düzenlenmesinde İçişleri Bakanlığının olumlu görüşü gerekmekte, uzatmalarda ise valilikler re’sen işlem yapmaktadırlar: ÇİÇEKLİ, s. 97.

[26] Konsolosluklar; Türkiye Cumhuriyeti başkonsolosluklarını, konsolosluklarını veya büyükelçilik konsolosluk şubelerini ifade etmektedir (YUKK m. 3(1)(k)).

elektronik ortamda da alınabilir^[27]. Konsolosluklardan ikamet ve çalışma izni olarak Türkiye'ye gelen yabancılar, giriş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıtlarını yaptırmak zorundadırlar (YUKK m. 26(2))^[28].

A. İkamet İzninden Muafiyet

Bazı yabancılar, ikamet izni almalarına gerek bulunmaksızın Türkiye'de ikamet edebilmektedirler. Bu kişiler Kanunun 20. maddesinde sayılmıştır. Yönetmeliğin 20. maddesinde ise, ikamet izninden muaf olan kişilerin kapsamı yabancıların lehine olacak bir biçimde genişletilmiştir. Yönetmeliğin 20. maddesinde, Kanun'un 20. maddesinde yazmayan ancak milletlerarası sözleşmelerde ve yabancılar hukukuna ilişkin diğer düzenlemelerde yer alan bazı yabancıların da ikamet izninden muaf olduğu hükme bağlanmaktadır. Yönetmeliğin 20. maddesi uyarınca, ikamet izninden muaf olan yabancılar şunlardır:

1. Doksan güne kadar vizeyle veya vizeden muaf olarak gelenler, vize süresi veya vize muafiyeti süresince kalan yabancılar;

2. Vatansız Kişi Kimlik Belgesi sahibi olanlar^[29];

[27] Yabancılar, Göç idaresi Genel Müdürlüğü'nün <<https://e-ikamet.goc.gov.tr/>> sayfasından ikamet başvuruları yapılabilmektedir.

[28] 20.10.2006 tarih ve 26325 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Resmi Gazete'de 20.10.2006 tarihinde yayımlanan 26325 Sayılı "Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik" uyarınca, Türkiye'de herhangi bir amaçla en az altı ay süreli yabancılar mahsus ikamet tezkeresi alan yabancıların kimlik bilgilerinin ve beyan edecekleri nüfus olaylarının yabancılar kütüğünde tutulması gereklidir. Yabancılar kütüğünde kayıtlı bulunan kişilerin kaydına ulaşmak, nüfus kayıtları arasında bağ kurmak, kamu kuruluşlarında yabancılarla ilgili olarak tutulan kayıtları ilişkilendirmek ve kimlik numaralarının zorunlu tutulduğu diğer işlemlerde karşılaşılabilecekleri sıkıntıları gidermek amacıyla yabancılar kimlik numarası verilir (m. 5(1)). Yabancılar kütüğü; aile bireylerinin kimlik numarası, cinsiyeti, adı, soyadı, baba ve analarının ad ve soyadları ile uyruğu, sağ olup olmadıkları, doğum yeri ve tarihi, medeni hali, diğer kişisel durum değişiklikleri ile adresini kapsar (m. 11(1)). Yabancılar kütüğünde kayıtlı olanların kişisel durumlarına ilişkin olarak kişi veya ilgili kurumlarca nüfus müdürlüğüne intikal ettirilen doğum, ölüm, evlenme, boşanma, evliliğin iptali, evliliğin feshi, gaiplik, tanıma, mahkeme kararıyla babalığa hüküm ve evlat edinme olaylarına ilişkin belgeler kayıtlarına işlenir (m. 10).

[29] Vatansızlığın tespiti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Vatansız kişilere, Türkiye'de yasal olarak ikamet edebilme hakkı sağlayan Vatansız Kişi Kimlik Belgesi düzenlenmektedir. Başka ülkeler tarafından vatansız kişi işlemi görenler bu haktan yararlandırılmamaktadır. Vatansız Kişi Kimlik Belgesi, ikamet izni yerine geçer ve iki yılda bir valiliklerce yenilenir. Vatansız Kişi Kimlik Belgesinde yabancı kimlik numarası da yer alır. Vatansız Kişi Kimlik Belgesine sahip olarak Türkiye'de geçirilen süreler, ikamet sürelerinin toplanmasında hesaba katılır. Vatansız Kişi Kimlik Belgesi, kişinin herhangi bir ülke vatandaşlığını kazanmasıyla birlikte geçerliliğini kaybeder. Başka bir ülkenin vatansız

3. Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları;
4. Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurlarının ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler;
5. Uluslararası kuruluşların Türkiye’deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar^[30];
6. Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulanlar^[31];
7. Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 28 inci maddesi kapsamında olanlar (Doğum yoluyla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları-mavi kart sahibi olan kişiler);
8. Uluslararası koruma başvurusu çerçevesinde geçerli Kayıt Belgesi veya Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi ya da Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kimlik Belgesi bulunanlar;
9. Türkiye’de yerleşik yabancı misyonlarda geçici bir süreyle görevlendirilip pasaportuna, Dışişleri Bakanlığı tarafından en fazla altı ay süreli ikamet izninden muafiyet sağlayan geçici görev şerhi tatbik edilenler;
10. Çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip olanlar^[32];

kişi kimlik belgesine sahip iken Türkiye’den ikamet izni başvurusunda bulunanların talepleri genel hükümler çerçevesinde sonuçlandırılır ve her koşulda pasaport ya da pasaport yerine geçerli belge taşımaları zorunludur (YUKK m. 50; Yönetmelik m. 47).

- [30] Örneğin, NATO Antlaşmasına taraf devletlerin kuvvet mensupları görevleri süresince ikamet izni almaksızın Türkiye’de kalabilmektedirler. Bu kişiler ikamet izni yerine “NATO Seyahat Emri” adı verilen bir belge taşırlar: ÇİÇEKLİ, s. 98.
- [31] Çeşitli iki veya çok taraflı ikamet antlaşmaları, yabancıların belirli sürelerde ikamet izni almasına gerek olmaksızın diğer âkit devlet ülkelerinde ikamet edebilme hakkı vermektedir. İkili antlaşmalar için bkz.: TEKİNALP, G. : Türk Yabancılar Hukuku, İstanbul 2003, s. 50.
- [32] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından veya kendi mevzuatında çalışma izni vermeye yetkili kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen çalışma izinleri, geçerli olduğu sürece ikamet izni olarak kabul edilmektedir. Çalışma izni almış olan yabancılar ile çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip yabancılar ikamet izni harcını ödemeleri kaydıyla ayrıca ikamet izni belgesi almazlar. Uluslararası koruma başvuru sahipleri ikamet izni harcıdan muafır. Çalışma izninin sona erdiği tarih, aynı zamanda ikamet izninin de bitiş tarihidir. Çalışma izni süresi sona erdiği halde süresini uzatmayan ya da yeni durumuna uygun ikamet izni almayan yabancılar, ikamet izni ihlali yapmış sayılırlar. Çalışma izni ve çalışma izni muafiyet teyit belgesi süreleri, ikamet izni sürelerinin hesaplanmasında toplam süreye dâhil edilir (YUKK m. 27(1); Yönetmelik m. 25).

11. İskân Kanunu kapsamında Göçmen Belgesi sahibi olanlar^[33];

12. Geçici Koruma Kimlik Belgesi sahibi olanlar^[34].

Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları ve bunların ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler, uluslararası kuruluşların Türkiye’deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar ve de Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulan yabancılara, şekil ve içeriği İçişleri Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığınca birlikte belirlenen belge tanzim edilmektedir. Bu yabancılar, ikamet izninden muafiyet sağlayan durumları sona erdikten sonra da Türkiye’de kalmaya devam edeceklerse, Kanunda düzenlenen ikamet izinlerinden birini almak üzere, en geç on gün içinde ikamet izni almak üzere ikamet edeceği yerdeki valiliğe başvurmakla yükümlüdürler (YUKK m. 20(2)).

Vatansızlar ve uluslararası koruma statüsü sahipleri dışında, yukarıda sayılan yabancıların Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmemektedir (Yönetmelik m. 20(4)). Bu düzenleme uyarınca, vatansızlar ve uluslararası koruma statüsü sahiplerinin Türkiye’de yasal olarak kaldıkları süre, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilebilecektir. Örneğin, vatansızların uzun dönem ikamet iznine müracaat etmeleri halinde Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle kaldıkları bu süre, sekiz yıllık sürenin içinde hesaplanacaktır.

Yönetmeliğin 20. maddesinin 1. fıkrasında sayılanlardan biri de çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip olanlardır. Aynı maddenin 4. fıkrasında bu yabancıların Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri sürelerin, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmeyeceği düzenlenmiştir. Ancak Yönetmeliğin 25(4) maddesinde, çalışma izni ve çalışma izni muafiyet teyit belgesi sürelerinin,

[33] Özel kanunlarla yurdumuza getirilen iskânlı göçmenler, sınırlarımızdan yurda girdikten sonra geçici veya kesin iskânları için belirlenen yerlerin, serbest göçmenler ise yerleştikleri yerlerin en büyük mülki amirine müracaatla kendileri ve aile fertleri için “Vatandaşlığa Girme Beyannamesi” ni imzalayarak “Göçmen Belgesi” almaya mecburdurlar. Göçmen Belgesinin geçerliliği iki yıldır ve geçici kimlik belgesi olarak kullanılmaktadır. Bu belgede, göçmenin İskân Kanunu’nun hangi maddesi uyarınca yurda kabul edildiği belirtilir (19.09.2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanunu m. 8(3)).

[34] 22.10.2014 tarihli ve 6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 22. maddesi gereğince, kayıt işlemleri tamamlananlara, valilikler tarafından “geçici koruma kimlik belgesi” düzenlenmekte ve bu yabancılara 25/04/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında yabancı kimlik numarası tahsis edilmektedir.

ikamet izni sürelerinin hesaplanmasında toplam süreye dâhil edileceği düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 20(4) maddesi ile 25(4) maddesi arasında bir çelişki söz konusudur. Kanımızca, Yönetmeliğin 20(4) maddesinin; vatansızlar, uluslararası koruma statüsü sahipleri ile çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip olanlar dışında, m. 20(1)’de sayılan diğer yabancıların Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmeyeceği şeklinde anlaşılması gerekmektedir.

B. İkamet İzni Başvurusu

İkamet izni başvurusuna ilişkin düzenleme YUKK’un 20. maddesinde yer almaktadır. Yönetmeliğin 21 ve 22. maddelerinde ikamet izni başvurusuna ilişkin esaslar, ikamet izni başvurularının incelenmesi ve sonuçlandırılması ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. İkamet izni başvurusu, yabancı vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki konsolosluklara yapılacaktır^[35]. Türk hukukunda ilk kez ikamet izni başvurularının yurtdışından yapılması esası YUKK ile getirilmiştir^[36]. İkamet izni başvuruları, istisnai olarak valiliklere de yapılabilir^[37]. İkamet izni başvurularının yabancı tarafından bizzat yapılması şart olmakla beraber bu başvurular, yabancı yasal temsilcisi veya vekâletnameye haiz avukatı aracılığıyla da yapılabilir. İkamet izni başvurusu yapan yabancıların, istenen bilgi ve belgeleri^[38] yurt içi başvurularında valiliğe,

[35] Geçici madde 1(1) uyarınca, yurt dışından yapılması gereken ikamet izni başvuruları konsolosluklardan alınmaya başlanıncaya kadar valiliklerce alınmaya devam edilir.

[36] EKŞİ, N. : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul 2015, s. 90.

[37] YUKK’un 22. maddesi uyarınca, ikamet izni başvuruları, bazı hâllerde istisnai olarak valiliklere de yapılabilir: Adli veya idari makamların kararlarında veya taleplerinde, yabancı Türkiye’den ayrılmasının makul veya mümkün olmadığı durumlarda, uzun dönem ikamet izinlerinde, öğrenci ikamet izinlerinde, insani ikamet izinlerinde, insan ticareti mağduru ikamet izinlerinde, aile ikamet izninden kısa dönem ikamet iznine geçişlerde, Türkiye’de ikamet izni bulunan anne veya babanın Türkiye’de doğan çocukları için yapacağı başvurularda, geçerli ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya değişikliğe uğramasından dolayı yeni kalış amacına uygun ikamet izni almak üzere yapılacak başvurularda, Türkiye’de görevli diplomasi ve konsolosluk memurları ve bunların ailelerinden Dışişleri Bakanlığınca bildirilenler, uluslararası kuruluşların Türkiye’deki temsilciliklerinde çalışan ve statüleri anlaşmalarla belirlenmiş olanlar ve de Türkiye Cumhuriyeti’nin taraf olduğu anlaşmalarla ikamet izninden muaf tutulan yabancılar, ikamet izninden muafiyet sağlayan durumları sona erdikten sonra da Türkiye’de kalmaya devam edeceklerse yapılacak ikamet izni başvurularında, Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanların, kısa dönem ikamet iznine geçişlerinde ikamet izni başvuruları valiliğe yapılabilir.

[38] Başvuru için istenecek belgeler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nce belirlenerek, kurumsal internet sitesinde yayınlanmaktadır. Başvuru belgeleri için bakınız: GÖÇ İDARESİ

yurt dışı başvurularında süresi içinde konsolosluga vermeleri gerekir. İkamet izni için başvuracak yabancılarda, talep ettikleri ikamet izni süresinden altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgeye sahip olmaları şartı aranmaktadır. Örneğin talep edilen kısa dönem ikamet izni 01.04.2016-01.04.2017 tarihleri arası için isteniyorsa, yabancının pasaport ya da pasaport yerine geçen belgesinin en az 31.05.2017 tarihine kadar geçerliliğinin olması zorunludur. Türkiye içinden valiliklere yapılabilecek ikamet izni başvuruları, başvuru için gerekli olan yasal süre bitmeden yapılmalıdır. İkamet izni süresini, vize süresini veya vize muafiyetini on güne kadar aşmış olanların başvuruları da alınmaktadır. Ayrıca yabancının içinde bulunduğu durum ve idari ihtiyaçlar yönünden gerekli olduğunda on günlük süre koşuluna uyulmaması, idare tarafından dikkate alınmamaktadır (Yönetmelik m. 21)^[39].

Türkiye içinden yapılabilecek ikamet izni başvurularına ilişkin veya ikamet izinlerinin uzatılmasına ilişkin hükümler çerçevesinde ikamet izni başvurusunu tamamlayanlara *ikamet izni müracaat belgesi* verilmektedir. Bu belge sahibi yabancı, başvurusu sonuçlanıncaya kadar, Türkiye’de kalma hakkına sahip olmaktadır. İkamet izni müracaat belgesini alan yabancılar, ikamet izni başvurusunun sonucunu beklemeksizin (ikamet harçlarını ödediklerini kanıtlamak şartıyla) talep ettikleri ikamet izni süresinin içinde sınır kapılarından birden fazla çıkış yapabilirler. Bu kişiler, her defasında on beş gün içinde döndükleri takdirde ülkeye girişlerinde vize koşulundan muaf tutulmaktadırlar. Bu süreyi aşmaları halinde vize genel hükümlerine göre işlem yapılmaktadır. İkamet izni müracaat belgesini alan yabancıların Türkiye’deki kalış süreleri, her yüz seksen günde doksan günü geçemez^[40] (Yönetmelik m. 21).

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: “İlk ve Geçiş Randevularında İstenecek Belgeler”, <file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIstenenBelgeler-tr.pdf>, 03.04.2016.

[39] Yabancının içinde bulunduğu durum ve idari ihtiyaçlar yönünden gerekli olması nedeniyle on günlük süre koşuluna bağlı kalınmaksızın başvurusu alınarak olumlu sonuçlandırılanların, yeni ikamet izni süresi başvuru tarihinden itibaren başlatılır (Yönetmelik 20(3) m.).

[40] YUKK’un 10. maddesi gereği, vize muafiyeti hükümleri saklı kalmak kaydıyla Türkiye’de doksan güne kadar kalacak yabancılar, vatandaşı oldukları veya yasal olarak buldukları ülkedeki konsolosluklardan amaçlarına uygun vize alarak gelirler. Vizenin veya vize muafiyetinin Türkiye’de sağladığı kalış süresi, her yüz seksen günde doksan günü geçemez. Her yüz seksen günde doksan gün kalış süresini tamamlayan yabancıların, *ikamet izni başvuruları konsolosluklardan alınmaya başlanıncaya kadar*, vize olarak sınır kapılarına gelmeleri durumunda, en geç on gün içerisinde ikamet izni başvurusunda bulunmayı kabul etmeleri kaydıyla ülkeye girişlerine izin verilir (Yönetmelik Geçici madde 1(3)). On günlük süre içinde ikamet izni başvurusunda bulunmayan yabancılar hakkında giriş yaptıkları tarih ile çıkış yapacakları tarih aralığındaki süre vize ihlali süresi olarak kabul edilir ve Kanunun sınır dışı etmeye ilişkin hükümleri kapsamında işlem yapılır. Bu yabancılardan ihlal ettikleri süreye karşılık gelen harç miktarı ülkeye giriş tarihinden

Türkiye’de doğan yabancı çocukların da ikamet izni almaları gerekmektedir. Türkiye’de ikamet izni bulunan anne veya babanın Türkiye’de doğan çocukları için yapacağı başvurular yurtiçinde valiliğe yapılabilmektedir. Bu çocuklar, seyahat belgesi düzenlenip ikamet izni başvurusu yapılana kadar doğum belgeleriyle anne veya babanın geçerli ikamet izni süresine bağlı olarak Türkiye’de kalabilirler. Doğum belgesi tek başına Türkiye’ye giriş ve Türkiye’den çıkış hakkı vermemektedir. Ayrıca, Türkiye’de doğan bu çocuklar için yüz seksen gün içinde durumlarına uygun ikamet izni alınması zorunludur. İkamet izni, çocuğun doğum tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde düzenlenmektedir (Yönetmelik m. 21(13)).

Çalışma izni iptal edilen ya da çalışma izni sona erenlerin on gün içinde^[41] yapacakları ikamet izni başvuruları, YUKK’un 22. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir (Yönetmelik m. 21(6)). Bu kişiler, geçerli ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi veya değişikliğe uğramasından dolayı yeni kalış amacına uygun ikamet iznini almak üzere yapacakları başvurularını yurtiçinden valiliğe yapabilmeleri mümkündür.

1. İkamet izni başvurularının incelenmesi ve sonuçlandırılması

İkamet izni başvurusu için gerekli olan bilgi ve belgelerde eksiklik bulunuyor ise, başvurunun değerlendirilmesi, eksiklikler tamamlanıncaya kadar ertelenebilmektedir. Eksik olan bilgi ve belgeler için ilgili yabancıya bildirim yapılmaktadır. Böyle durumlarda, idarenin ilgili yabancıya bildirim yapma mükellefiyetinin YUKK tarafından getirilmesi olumlu bir gelişmedir. Bu şekilde, yabancı eksik bilgi ve belgeleri tamamlama şansına sahip olmakta, başvurusunun reddine engel olabilmektedir. Ancak, idarenin yaptığı bildirim tarihinden itibaren otuz gün içerisinde bilgi ve belgelerin tamamlanmaması halinde, başvuru işleminden kaldırılmaktadır. Yurt dışından yapılan başvurularda, konsolosluklar, ikamet izni başvurularını görüşleriyle birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne iletmekte, Genel Müdürlük, gerekli gördüğünde ilgili kurumların görüşlerini de alarak başvuruları sonuçlandırdıktan sonra, ikamet izninin düzenlenmesi ya da başvurunun reddedilmesi için konsolosluga bilgi vermektedir. İkamet izni

itibaren hesaplanarak alınır (Yönetmelik Geçici madde 1(4)). On gün içinde ikamet iznine başvurmadan ülkeden çıkış yapmak için kendiliğinden kapıya gelenler hakkında ise giriş yaptıkları tarih ile çıkış yapacakları tarih aralığındaki süre vize ihlali süresi olarak kabul edilir. Bu yabancılardan ihlal ettikleri süreye karşılık gelen harç miktarı ülkeye giriş tarihinden itibaren hesaplanarak alınır (Yönetmelik Geçici madde 1(5)).

[41] Çalışma izni uzatma başvurusu olumsuz sonuçlananların ikamet izni başvuruları için zorunlu on günlük süre, çalışma izni uzatma başvurusuna ilişkin olumsuz kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren başlar (Yönetmelik m. 21(7)).

başvuruları, başvurunun işleme alınmasından itibaren en geç doksan gün içinde sonuçlandırılmaktadır. Doksan günlük süre, bilgi ve belgelerin tam olarak yetkili makama teslim edildiği tarihten itibaren başlamaktadır. Sürenin uzaması halinde yabancıya konuyla ilgili bilgi verilmektedir. İkamet izni başvurusunun reddedilmesi halinde ise, ilgili yabancıya karar tebliğ edilmektedir (YUKK m. 21(3-6); Yönetmelik m. 22(1,2)).

İkamet izni başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında ikamet izni türleri için farklı şartlar ve belgeler belirlenmesi nedeniyle her bir ikamet izni türü için ayrı bir değerlendirme yapılmaktadır. Yönetmeliğin 22. maddesinde ikamet izni için aranan başvuru şartlarına ve belgelere ilişkin olarak genel açıklamalar yapılmıştır. Yönetmeliğin daha sonraki maddelerinde ise, her bir ikamet izni türü için aranan şartlara bağlı olarak, istenen belgeler ve yapılacak değerlendirmeler de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

2. Kesintisiz ikamet sürelerinin hesaplanması

YUKK'un uygulanmasında, zorunlu kamu hizmeti, eğitim ve sağlık nedenleri hariç, bir yılda toplam altı ayı geçen veya son beş yıl içinde toplam bir yılı aşan Türkiye dışında kalışlar ikamet kesinti sayılmaktadır. İkamet süresinde kesintisi olanların ikamet izni başvurularında veya başka bir ikamet iznine geçişlerinde, önceki izin süreleri hesaba katılmamaktadır. Kesintisiz ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında, öğrenci ikamet izinlerinin yarısı, diğer ikamet izinlerinin ise tamamı sayılmaktadır (YUKK m. 28). Bu sürelerin hesaplanması, özellikle uzun dönem ikamet iznine geçişlerde önemlidir. Örneğin Türkiye'de öğrenci ikamet izniyle dört yıl üniversite eğitimi almış bir yabancının daha sonra uzun dönem ikamet iznine başvurması halinde, kesintisiz ikamet izin süresinin hesaplanmasında, dört yıllık ikamet süresinin yarısı olan iki yıl göz önüne alınmaktadır. Öğrenci ikamet izin sürelerinin yarısının alınmasının nedeni bu kişilerin Türkiye'de yerleşme niyetinin olmamasıdır. Ancak Türkiye'ye öğrenim amaçlı gelen bu yabancıların Türkiye'ye yerleşmelerini teşvik etmek amacıyla Türkiye'de öğrenci ikamet izniyle kaldıkları sürenin yarısı, kesintisiz ikamet izin süresinin hesaplanmasında dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'de öğrenim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin, çalışma izni olarak Türkiye'de çalışmaları halinde, çalışma izni sürelerinin tamamı, ikamet izin süreleri toplamına dâhil edilmektedir. Aynı dönem için geçerli olan öğrenci ikamet izin süreleri bu hesaplamanın dışında tutulmaktadır (Yönetmelik m. 38).

Çalışma izni ve çalışma izni muafiyet teyit belgesi süreleri, ikamet izni sürelerinin hesaplanmasında toplam süreye dâhil edilmektedir (Yönetmelik m.25(4)). Yine vatansızların ve uluslararası koruma statüsü sahiplerinin (mültecilerin, şartlı

mültecilerin, ikincil koruma statü sahiplerinin)^[42], Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmektedir. Ancak bu kişiler haricinde, diğer ikamet izninden muaf olan yabancıların, Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmemektedir (Yönetmelik m. 20(4)). Yine, insani ikamet izni ile geçirilen süreler, YUKK’ta öngörülen ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmamaktadır (Yönetmelik m. 44(4)).

İkamet izni sürelerinin hesaplanmasına ilişkin olarak Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te^[43] (TVKUY) de özel bir düzenleme bulunmaktadır. TVKUY’nin 71(1). maddesinde Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı için ikamet sürelerinin geçerliliği ve hesaplanmasındaki esaslar belirlenmiştir. Yönetmelik uyarınca, Türk vatandaşlığının kazanılmasında, yabancının Türkiye’ye yerleşme niyetini gösteren, geçerli sayılan bir nedenle ikamet etmesi şarttır. Yönetmelikte belirlenen esaslar gereği, yasal ikamet izni olmaksızın veya yasal olmakla birlikte Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla alınan ikamet tezkeresiyle ya da diplomatik veya konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartıyla Türkiye’de ikamet edilmesi Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmemektedir (TVKUY 71(1) (ç)). Ancak Türk vatandaşlığının kazanılmasında kabul edilmeyen ikamet nedenleri ile Türkiye’de bulunan kişinin sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamete bağlanması halinde, önceki ikamet süreleri de hesaba katılmaktadır. Bu hüküm, turistik amaçlı ikamet tezkeresi ile Türkiye’de bulunanlar hakkında uygulanmamaktadır (TVKUY 71(1)(d)).

Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet süresinin hesaplanmasına ilişkin mevcut düzenleme ile YUKK ve Yönetmelik arasında bazı çelişkiler bulunmaktadır. Örneğin, turizm amacıyla gelen bir kişi YUKK m. 31(1)(e) uyarınca kısa dönem ikamet izni alabilmekte ve ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında bu izin süresinin tamamı dikkate alınmaktadır. Yine turizm amacıyla gelen bu kişiler kısa dönem ikamet izninden uzun dönem ikamet iznine (kesintisiz sekiz yıl Türkiye’de ikamet etmeleri şartıyla) de geçebilmektedirler. Oysaki TVKUY’de turizm amacıyla gelen kişinin Türkiye’de ikamet izni ile kaldığı sürelerin hiçbiri ikamet süresinin hesaplanmasında dikkate alınmamaktadır.

[42] Ancak uluslararası koruma statüsü sahipleri, uzun dönem ikamet iznine geçişte bulunamazlar (YUKK m. 42(2)).

[43] Resmi Gazete Tarih: 6.4.2010 Sayı: 27544.

Bir başka örnek ise, öğrenci ikamet izinlerine ilişkin olarak verilebilir. YUKK uyarınca, kesintisiz ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında, öğrenci ikamet izinlerinin yarısı alınmaktadır. TVKUY'e göre ise, öğrenim amacıyla Türkiye'de ikamet edilmesi Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmemekte ancak kişinin sonradan geçerli sayılan bir nedenle ikamete bağlanması halinde, önceki ikamet süreleri de hesaba katılmaktadır. Kanımızca, TVKUY'un 71(1) maddesinin ç ve d bentlerinde yer alan ikamet izni türlerinin ve bunların Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilip edilmemeleri konularında, YUKK'ta getirilen yeni hükümler uyarınca yeniden bir düzenlenme yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

3. Gözaltında ve cezaevinde tutulanlar ile hakkında idari gözetim kararı bulunan yabancıların durumu

Gözaltında bulunan, tutuklu veya hükümlü olarak cezaevinde kalan ya da hakkında idari gözetim kararı alınan veya geri gönderme merkezlerinde bekletilen yabancıların, buralarda geçirdikleri süreler ikamet izni süresinin ihlali sayılmamaktadır (YUKK m. 26 (1)). Örneğin, ikamet süresi sona erse dahi Türkiye'de tutuklu olarak bulunan yabancıların sona eren süresine rağmen, ikamet izni süresini ihlal ettiği iddia edilemeyecektir^[44]. Bu kişilerin bu kapsama girmeden daha önce vize veya ikamet izni ihlali varsa, ihlalde bulunulan süreler için genel hükümlere göre işlem yapılmakta ve varsa ikamet izinleri iptal edilmektedir. Bu kapsamdaki yabancıların ikamet izin başvuruları var ise, bu talepleri değerlendirmeye alınmamaktadır. Bu kişilerden, yabancı kimlik numarası bulunmayanlara, ikamet izni şartı aranmadan yabancı kimlik numarası verilebilmektedir (YUKK m. 26(1); Yönetmelik m. 24).

Tutuklu veya hükümlü olarak cezaevlerinde ya da idari gözetim altında geri gönderme merkezlerinde bulunan yabancıların ikamet izinleri varsa, cezaevinde ya da idari gözetim altında tutulma nedenlerine ve suçun niteliğine bakılarak^[45] bu izinleri iptal edilebilmektedir (YUKK m. 26(1)).

[44] ÇELİKEL /ÖZTEKİN GELGEL, s. 100.

[45] ASAR, A. : Göç Yönetimi Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye'de Yeni Dönem, Ankara 2015, s. 51.

C. İkamet İzninin Düzenlenmesi ve Süresinin Uzatılması

1. İkamet izninin düzenlenmesi

İkamet izni, pasaport veya pasaport yerine geçen belgenin geçerlilik süresinden altmış gün daha kısa süreli olarak verilmektedir. İkamet izni belgesinde, iznin türü belirtilmektedir. Her yabancı için ayrı bir ikamet izni düzenlenmektedir, müşterek ikamet izni verilmemektedir. İkamet izni, vize ya da vize muafiyeti süresinin sona erdiği tarihten, talep halinde müracaat tarihinden itibaren başlatılmaktadır (YUKK m. 23(1); Yönetmelik m. 23(1)).

Yabancı, ikamet izni almasından sonra, medeni hal, pasaportta isim veya soy isim değişikliği ya da aynı il içerisinde ikamet adresini taşıması gibi durumlarının söz konusu olması halinde, valiliğe yirmi iş günü içinde bildirimde bulunması gereklidir. İkametgâhlarını, ikamet izni aldıkları ilden başka bir ildeki adrese taşıyan yabancılar ise taşındıkları ilde ikamet etmek üzere yeni bir ikamet izni almak amacıyla en geç yirmi iş günü içinde başvuru yapmaları gerekir (Yönetmelik m. 23(2-3)). Yönetmelikte sayılan bu iki durumda, yabancıların ikamet izinlerinde meydana alan değişiklikleri yirmi iş günü içerisinde valiliğe bildirmeleri gerektiği belirtilmekte, ancak bildirim süresini geçirmeleri ya da bu durum değişikliklerini hiç bildirmemeleri halinde bu kişiler hakkında nasıl bir yaptırım uygulanacağına dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bundan dolayı, bu kişiler hakkında, sadece, Nüfus Hizmetleri Kanunu'na^[46] göre bildirim yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmemelerinden dolayı söz konusu Kanun'un 68. maddesi uyarınca idarî para cezası verilmektedir^[47].

İkamet izninin kaybolması, çalınması, hatalı olması veya yıpranması hallerinde ikamet izni belgesi yeniden düzenlenmektedir (Yönetmelik m. 23(4)).

2. İkamet izninin süresi ve uzatılması

Uzun dönem ikamet izinleri hariç, diğer ikamet izinleri, süreli olarak verilmektedir. Aile ikamet izninin süresi 2 yıl, kısa dönem ve insani ikamet izinlerinin süresi 1 yıl, insan ticareti mağduru ikamet izninin süresi 30 gündür. Öğrenci ikamet izni ise, ilk ve orta dereceli okullarda öğrenim göreceklere 1 yıl,

[46] Resmi Gazete Tarih: 29.04.2006 Sayı: 26153.

[47] Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 68(1) uyarınca, evlenme olayını bildirme yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyenlere yurt içinde nüfus müdürlüklerince, yurt dışında ise dış temsilciliklerce 50 Türk lirası idarî para cezası verilir (b bendi). Adres değişikliğini bildirme yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyenlere 50 Türk lirası, gerçeğe aykırı beyanda bulunanlara 1000 Türk lirası idarî para cezası, yurt içinde mülki idare amirlerince, yurt dışında ise dış temsilciliklerce verilir (c bendi).

Türkiye’de bir yükseköğretim kurumunda ön lisans, lisans, yüksek lisans ya da doktora öğrenimi göreceklere, öğrenim süresine göre verilmektedir.

İkamet izinlerinin süresinin bitmesi halinde, ikamet izninin süresi valiliklerce uzatılabilmektedir. Uzatma başvuruları, ikamet izni süresinin dolmasına altmış gün kalmasından itibaren ve her koşulda ikamet izni süresi dolmadan önce valiliklere yapılmaktadır^[48]. İkamet iznini uzatma başvurusunda bulunanlara, harca tâbi olmayan bir belge verilmektedir. Bu belge ile yabancılar, ikamet izin süreleri sona ermiş olsa dahi haklarında karar verilmeye kadar Türkiye’de ikamet edebilme hakkına sahip olmaktadırlar. İkamet izin süresinin uzatılmasında, her seferinde yeni ikamet izin belgesi düzenlenmekte ve yeni ikamet izninin süresi, önceki izin süresinin sona erdiği tarihten itibaren başlamaktadır (YUKK m. 24; Yönetmelik m. 23(1)).

3. İkamet izinleri arasında geçişler

Yabancılar, ikamet izninin verilmesine esas olan gerekçenin sona ermesi ya da farklı bir gerekçenin ortaya çıkması halinde, Türkiye’de kalmaya devam edeceklerse, gerekçenin sona erdiği tarihten itibaren on gün içinde yeni kalış amacına uygun ikamet izni için ilgili valiliğe başvuruda bulunabilirler (YUKK m. 29(1)^[49]. Bu yabancılar, ikamet izni müracaat belgesi verilmektedir. Geçiş başvurusunda bulunan yabancıların mevcut ikamet izni, iznin verilmesine esas olan gerekçenin ortadan kalktığı tarih itibarıyla sona erer. Örneğin, öğrenci ikamet iznine sahip olan yabancıların aile ikamet izni alma koşullarının ortaya çıkması halinde, bu kişiye aile ikamet izni düzenlenmektedir^[50]. Başka bir tür ikamet iznine (aile ikamet iznine, çalışma iznine, insani ikamet iznine veya insan ticareti mağduru ikamet iznine) sahip olan yabancıların, öğrenci ikamet izni alma koşullarının ortaya çıkması halinde, sahip olduğu ikamet izni devam etmekte,

[48] İkamet izni uzatma başvuruları, elektronik ortamda da alınabilmektedir. Bkz. <<https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/Basvuru/UzatmaBasvuru>>, 27.03.2016.

[49] Madde 29(1)’de yer alan “.....yeni kalış amacına uygun ikamet izni talebinde bulunabilir” ifadesindeki “bulunabilir” şeklindeki isteğe bağlı ibare ise, daha önce almış olduğu ikamet izninin gerekçesinin devam etmekte birlikte, başka bir ikamet izni türüne geçilebilmesini sağlayacak gerekçelerin de var olduğu durumlarda değişikliğe gitmenin zorunlu olmadığını belirten bir düzenlemedir. Eğer önceki gerekçe geçerli değilse, ikamet izni gerekçesinin ortadan kalktığı tarihten itibaren izin sona erdirilmeli ve yeni durumuna uygun ikamet izni geçiş başvurusu alınmalıdır: ASAR, s. 54-55.

[50] Bu şekilde aile ikamet iznine geçiş yapan yabancı, öğrenci ikamet izni koşullarını taşımaya devam ettiği sürece öğrenci ikamet izninin sağladığı haklardan aynen yararlanır (Yönetmelik m. 26(4)).

öğrenci ikamet iznine geçmeden bu iznin sağladığı haklardan yararlanmaktadır. Uzun dönem ikamet iznine geçişlerde ise; mültecilere, şartlı mültecilere, ikincil koruma statü sahiplerine, insani ikamet izni bulunanlara ve geçici korunanlara uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı verilmemektedir (Yönetmelik m. 26).

D. İkamet İzni Talebinin Reddi, İptali veya Uzatılmaması ve Bu Durumlara Bağlı Olarak Yeniden Yapılan İkamet İzni Başvuruları

1. Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması

İkamet izni talebinin reddi, iptali veya uzatılmaması sebepleri her bir ikamet izni türü için YUKK’un ilgili maddelerinde ayrı ayrı sayılmıştır. Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddedilmesi, ikamet izninin uzatılmaması veya iptali durumlarında, bu işlemlerin valiliklerce tebliğinin yapılması gerekmektedir (YUKK m. 25(1)). Süresi biten ikamet izninin uzatılmaması ya da ikamet izni talebinin reddi halinde, yabancıya harca tabi olmayan, Türkiye’de sadece on güne kadar kalma imkânı tanıyan bir belge verilmektedir (Yönetmelik m. 22(11)).

Türkiye içinden yapılan ikamet izni talebinin reddi, ikamet izninin uzatılmaması veya iptali ile ilgili işlemler sırasında yabancıya Türkiye’deki aile bağları, ikamet süresi, menşe ülkesindeki durumu ve çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurulmaktadır. Bu tür yabancıya Türkiye’de kalmasını gerektiren durumların varlığı halinde, kararın icrası ertelenebilmektedir. Örneğin, ikamet izni verilmeyen yabancıya Türkiye’de bulunan ailesinden ayrı kalacağından ve bu durumun aile bütünlüğünü bozacağı nedeniyle karar ertelenebilir. Bu durumdaki yabancıya harca tabi olmayan ve Türkiye’de bir ay süresince kalma hakkı sağlayan bir belge verilmektedir. Bir aylık süre sonunda valilikçe tekrar değerlendirme yapılmaktadır. Yabancıya ülkemizde kalmasını gerektiren durumun devam ettiğinin anlaşılması halinde söz konusu belgenin süresi birer aylık sürelerle uzatılabileceği hükme bağlanmıştır (Yönetmelik m. 22(18)). Böyle bir hükmün mevzuatımıza getirilmesi ile başta AİHS olmak üzere, insan haklarına ilişkin düzenlemelerde güvenceye bağlanan hakların ihlali sonucunu doğurabilecek uygulamalardan kaçınma imkânı getirilmiştir^[51].

Yabancıya ikamet izni talebinin reddi, ikamet izni uzatılmaması veya iptali, yabancı için ülkeyi terke davet anlamına gelen işlemler olarak görülmemelidir. Bu nedenle olumsuz karara karşı etkin hukuk yollarının kullanılması çok

[51] ERTEN, R.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, Y. 2015, Sa. 1, s. 23.

önemlidir^[52]. Buna bağlı olarak, yabancıнын ikamet izni talebinin reddi, ikamet iznin uzatılmaması veya iptali halinde, yabancıya ya da yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ yapılması şarttır. Tebligatta, yabancıнын karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabileceği ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer almalıdır (YUKK m. 25(2)). İkamet izni başvurusu reddedilen, ikamet izni uzatılmayan veya iptal edilen yabancı, bu karara karşı idare mahkemesinde İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda^[53] (İYUK) yer alan hükümler uyarınca iptal davası açabilir.

2. İkamet izni başvurusu reddedilenler ile ikamet izni iptal edilenlerin yeniden ikamet izni başvurusu yapmaları

İkamet izni başvurusu reddedilen ve ikamet izni iptal edilen yabancıların, yeniden ikamet izni başvurusu yapmasına ilişkin esaslar YUKK'ta düzenlenmemiş, Yönetmeliğin 21. maddesinin 10, 11 ve 12. fıkralarında genel olarak düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 43. maddesinde ise uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancıların tekrar yapacakları başvurular özel olarak hükme bağlanmıştır. Bu hükümler uyarınca, ikamet izni başvurusu reddedilen ve ikamet izni iptal edilen yabancılar, altı ay içinde yeniden ikamet izni başvurusu yaptıkları takdirde yeni bir ikamet izni talep gerekçesi sunmaları gerekmektedir. Ancak son bir yıl içinde toplamda yüz yirmi günden fazla süreyle yurt dışında kalmaları nedeniyle kısa dönem ikamet izinleri; son bir yılda yüz seksen günden fazla yurt dışında kalmaları nedeniyle aile ikamet izinleri; kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalmaları nedeniyle uzun dönem ikamet izinleri iptal edilen yabancılarından bu izinlerini tekrar almak üzere yapacakları başvuruda yeni bir gerekçe sunmaları istenmemektedir. Bu sayılan yabancılarından Türkiye'de bulunanlar, iptal kararının tebliğinden itibaren on gün içinde ikamet izni başvurusunda bulunabilirler.

III. UZUN DÖNEM İKAMET İZNİ

YUKK'tan önce ikamet izni türleri Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'da düzenlenmemişti. Ancak İçişleri Bakanlığı'nın hizmetiçi genelgelerinde ikamet izni türlerine yer verilmişti^[54]. 11 Nisan 2014 tarihi öncesinde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından ikamet izinlerine ait kayıtlar; çalışma sebepli, eğitim-öğrenim sebepli ve muhtelif sebepli ikamet izni

[52] ASAR, s. 51.

[53] Resmi Gazete Tarih: 20.01.1982 Sayı: 17580.

[54] EKŞİ, s. 93.

olarak yapılmaktaydı^[55]. Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’da uzun dönem ikamet iznine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almaması^[56] nedeniyle, 11.04.2014 tarihinden önce alınan ikamet tezkerelerinin YUKK’ta düzenlenen ikamet izni türlerinden hangisine karşılık geldiği Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nce belirlenecektir (Yönetmelik Geçici madde 1(2)).

İlk kez YUKK’ta düzenlenen uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılara, Türk vatandaşlarınıninkine yakın haklar tanınmıştır. Yeni uygulamayla, uzun yıllar ikamet ederek ülkeyle yakın ilişkiler kuran, ekonomik ve sosyal faaliyetler yönünden Türkiye’yi hayatının merkezi haline getirmiş olan yabancılar için önemli kolaylıklar ve kazanımlar getirilmektedir^[57].

Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Göç Politikaları Kurulunun^[58] belirlediği şartlara uyan yabancılara, İçişleri Bakanlığı’nın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet izni verilmektedir (YUKK m. 42(1)). Kesintisiz en az sekiz yıl Türkiye’de ikamet izniyle kalmış olan yabancılar, başvurularını Türkiye içinden valiliklere yapabileceklerdir (YUKK m. 22). Uzun dönem ikamet izinleri süreye tâbi olmadan, süresiz olarak verilmektedir. Ayrıca uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar, Harçlar Kanunu’nun^[59] 88(f) maddesi uyarınca, ikamet iznini harçsız olarak almaktadırlar.

Kısa dönem, aile ve öğrenci ikamet izni^[60] sahibi yabancılar, uzun dönem ikamet iznine geçiş yapabilmektedirler; ancak, mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni sahipleri ve geçici koruma sağlananlar, uzun dönem ikamet iznine geçemezler (YUKK m. 42(2)). Sayılan bu yabancıların, Türkiye’de geçici süreyle barınan, durumları düzeldiğinde veya ülkelerindeki koşullar dönüşleri için uygun hale geldiğinde Türkiye’den ayrılacakları göz önüne alındığında, uzun dönem ikamet izninin kapsamı dışında

[55] GÖÇ POLİTİKA VE PROJELERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI, s. 42.

[56] Örneğin, on yıl Türkiye’de kesintisiz şekilde ikamet etmiş olan bir yabancı, YUKK’tan önceki dönemde ikamet izinleri bakımından herhangi bir kazanılmış bir hak elde edemezdi: ASAR, s. 69.

[57] ASAR, s. 69.

[58] Göç Politikaları Kurulu, İçişleri Bakanının başkanlığında, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen oluşur (YUKK m. 105(1)).

[59] Resmi Gazete Tarih: 17.07.1964 Sayı: 11756.

[60] Kesintisiz ikamet izin sürelerinin hesaplanmasında, öğrenci ikamet izinlerinin yarısı, diğer ikamet izinlerinin ise tamamı sayılmaktadır (YUKK m. 28).

tutulmaları yerinde görülmektedir^[61]. İnsan ticareti mağduru ikamet izni sahibi yabancılar da uzun dönem ikamet iznine geçiş yapamazlar. Çünkü insan ticareti mağduru ikamet izni, mağdurun güvenliği, sağlığı veya özel durumu nedeniyle en fazla altışar aylık sürelerle, toplamda üç yılı geçmeyecek şekilde uzatılabilmektedir (Yönetmelik m. 45(5)). Bunun sonucu olarak, insan ticareti mağduru ikamet izni sahibi yabancılar, süre koşulunu yerine getirememeleri ve Türkiye’de geçici süreyle barınmaları nedeniyle uzun dönem ikamet iznine geçiş yapamazlar.

A. Uzun Dönem İkamet İzninin Şartları

Uzun dönem ikamet iznine geçişte aranan şartlar YUKK’un 43. maddesinde ve Yönetmeliğin 40. maddesinde sayılmıştır. Yabancıların bu şartları sağladıktan sonra gerekli belgelerle^[62] birlikte valiliğe başvurmaları gerekmektedir. Uzun dönem ikamet iznine geçişte aranan şartları şunlardır:

1) Kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak

Kesintisiz sekiz yıl süreyle ikamet etmiş olmak şartının sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilirken ikamette kesinti şu şekilde hesaplanmaktadır (Yönetmelik m.40(2)):

a) Hesaplama başvuru tarihi esas alınmaktadır. Yabancıların yurtdışında kaldığı süreler ve ikamet izni almadan Türkiye’de kaldığı süreler kesintidir.

b) Başvuru tarihinden itibaren geriye dönük birer yıllık dilimler içerisinde toplam yüz seksen günü aşan kesinti bulunmuyorsa diğer bir yıllık dilime geçilmektedir. Bu kontrole sekiz yıl tamamlanana kadar devam edilmektedir.

c) Birer yıllık dilimlerde yüz seksen günü aşan kesinti olmaması durumunda, son beş yıllık dilim içinde toplam üç yüz altmış beş günü aşan kesinti olup olmadığına bakılmaktadır.

ç) Sekiz yıl içerisinde bir seferde veya peş peşe, yurtdışında ya da ikamet izni olmaksızın Türkiye’de geçirdiği süre altı ayı geçen yabancıların talepleri, dilimlik hesaplama geçirmeden olumsuz olarak sonuçlandırılmaktadır.

d) Sınır dışı etme işlemi uygulanan yabancıların, önceki ikamet izni süreleri, ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmamaktadır.

[61] ASAR, s. 70.

[62] Uzun dönem ikamet izninde aranan belgeler için bkz: GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Belgeler), <file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIstenenBelgeler-tr.pdf>, 03.04.2016.

YUKK’un yürürlüğe girmesinden önce alınan ikamet izinleri için de kesintisiz en az sekiz yıllık ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak şartı bakımından yukarıda belirtilen hesaplama yapılmaktadır (Yönetmelik m.40(3)).

Örneğin, 04.01.2008’de Türkiye’de kısa dönem ikamet izni alan bir yabancı kesintisiz sekiz yıl Türkiye’de ikamet ederse 04.01.2016 tarihinde uzun dönem ikamet iznine başvurabilir. Ancak, zorunlu kamu hizmeti, eğitim ve sağlık nedenleri hariç, bir yılda toplam yüz seksen günden fazla Türkiye dışında kaldıysa ya da ikamet izni olmaksızın Türkiye’de yaşadığıysa, uzun dönem ikamet izni alması mümkün değildir. Yabancıların sekiz yıllık ikameti süresince, birer yıllık dilimlerde, yüz seksen günü aşan bir kesintisinin olmaması durumunda, son beş yıllık dilim içinde toplam üç yüz altmış beş günü aşan kesinti olup olmadığına bakılır. Örneğimizde, 04.01.2011 tarihinden itibaren yabancıların üç yüz altmış beş günü aşan yurtdışında ya da ikamet izni olmaksızın Türkiye’de bulunup bulunmadığı araştırılır. Yabancıların son beş yıl içerisinde üç yüz altmış beş günü aşan kesintisi varsa veya bir yıl içerisinde toplam yüz seksen günü aşan kesinti bulunuyorsa, süre kesilir ve uzun dönem ikamet izni başvuru koşulu yerine getirilmemiş kabul edilir.

Yönetmelik 40(2)(ç) maddesinde, yabancıların sekiz yıl içerisinde bir seferde veya peş peşe, yurtdışında ya da ikamet izni olmaksızın Türkiye’de geçirdiği süre yüz seksen günü geçerse, dilimlik hesaplama geçilmeyeceği hükme bağlanmıştır. Aynı fıkranın (b) bendinde her yıl için yüz seksen günü geçen bir kesinti olup olmadığı incelendikten sonra (c) bendi uyarınca son beş yıllık dilim içinde toplam üç yüz altmış beş günü aşan kesinti de olmaması halinde, burada tekrar hangi dilim içerisinde yüz seksen günü aşan bir kesinti var mı diye inceleneceği maddenin metninden anlaşılabilir. Kanımızca, burada kastedilen, sekiz yıllık süreçte örneğin 4 Ocak 2008 - 4 Ocak 2009, 4 Ocak 2009 - 4 Ocak 2010... şeklinde devam ederek her bir yıllık dilim içinde yüz seksen günü aşan kesinti olup olmadığına bakılırken aynı zamanda peş peşe gelen yüz seksen günlük bir kesintinin de olup olmadığına inceleneceğidir. Örneğin, 1 Kasım 2008-1 Mayıs 2009 arasında yurtdışında bulunan bir yabancı, bir yıllık dilimlik hesaplamada herhangi bir kesintisi oluşmaz, çünkü farklı iki dilim arasında kalan yüz seksen gün bulunmaktadır. Ancak yabancıların bu örnekte yurtdışında geçirdiği süre, bir seferde yüz seksen günü geçmiştir. Bu nedenle bu kişinin süresi kesilir ve uzun dönem ikamet izni başvurusu reddedilir.

2) Son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olmak

Yabancıнын, başvuru tarihi itibarıyla son üç yıl içinde sosyal yardım almaması gerekir^[63], yabancıнын sosyal yardım aldığı tespit edilirse uzun dönem ikamet izni verilmemektedir (Yönetmelik m. 40(4)). Burada, uzun dönem ikamet izni verilen yabancıнын geçim sıkıntısı yaşamadan, kendisine ve yaşadığı ülkeye yetebilecek bir kişi olması aranmaktadır.

3) Kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmak

Yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olma kuralının uygulanmasında hangi hususların gözetileceği Yönetmeliğin m.40(5)) hükmünde sayılmıştır. Yabancıнын, başvuru yaptığı yıl itibarıyla geçerli olan net asgari ücret kadar aylık giderini karşılayabilecek maddi güce sahip olmasının yanı sıra, toplamda asgari ücretten az olmamak üzere kendisi dâhil her bir aile üyesi için asgari ücretin üçte biri kadar gideri karşılayabilecek maddi gücü de olmalıdır. Düzenlemede, yabancıнын her ay kendisine bağlı belli bir gelire sahip olması aranmaktadır. Ancak bazı meslek gruplarındaki kişiler örneğin çiftçiler için aylık gelirden ziyade yıllık gelir dikkate alınabilir. Yönetmelik m. 40(5)(a)'da yer alan “aylık giderini karşılayabilecek maddi güce sahip olmalıdır” ifadesi de bunu desteklemektedir. Bu sayede aylık gelire değil aylık asgari ücret kadar gideri karşılayacak maddi güce sahip olmak yeterli olmaktadır. Bu da yıllık kazancı olanlar açısından tereddütleri ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte, yabancıнын gelir kaynağının tespitinde üçüncü kişilerin taahhütleri kabul edilmemektedir. Örneğin, eşlerin birbiri için verdikleri gelir taahhüdü yeterli ve düzenli gelir kaynağı olarak sayılmamaktadır.

Uzun dönem ikamet iznine ilişkin olarak uygulamada ortaya çıkan sorunlardan biri de, Türkiye’de yaşamakta olan çocukların uzun dönem ikamet izni alıp alamayacakları konusundadır. Türkiye’de sekiz yıl kesintisiz ikamet eden çocukların uzun dönem ikamet iznine başvurmaları halinde diğer şartları yerine getirirler dahi yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmadıkları için başvuruları reddedilebilecektir. Bu çocukların on sekiz yaşını doldurduktan sonra yeterli bir gelire sahip olup olmayacakları belirsiz olduğu için süresiz olarak verilen uzun dönem ikamet izninin bu kişiler için verilmesi mümkün olmayacaktır.

[63] Yabancıнын, başvuru tarihi itibarıyla son üç yıl içinde sosyal yardım almadığına ilişkin belge, valilikler veya kaymakamlıklar bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından alınabilmektedir: GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Belgeler), s. 8, <file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIstenen Belgeler-tr.pdf>, 03.04.2016.

4) Geçerli sağlık sigortasına sahip olmak

Yabancıнын başvuru tarihi itibarıyla geçerli sağlık sigortasına sahip olması şarttır (Yönetmelik m.40(6)). Yabancıнын ortaya çıkabilecek sağlık sorunlarından doğan masraflarının karşılanabilmesi amacıyla geçerli bir sağlık güvencesinin olması gereklidir.^[64]

5) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak

Yabancıнын kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit yaratıp yaratmadığı ilgili güvenlik birimleri tarafından araştırılmaktadır (Yönetmelik m. 40(7)). Yabancıdan kendi ülke makamlarından ve Türk adli makamlarından adli sicil kaydı getirmesi istenmektedir. Ülkesine giriş-çıkış yapmaması nedeniyle kendi ülkesinden adli sicil kaydı verilemediğine dair belge^[65] ibraz edenlerden Türk makamlarından alacağı adli sicil kaydı yeterli kabul edilmektedir^[66].

Yabancıılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin diğer şartları belirlemek konusunda Göç Politikaları Kurulu yetkilidir. Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara sahip olması nedeniyle uzun dönem ikamet izni verilmesi uygun görülen yabancılar için “kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak şartı” dışındaki diğer şartlar aranmamaktadır (YUKK m. 43(2)). YUKK’un bu maddesiyle Göç Politikaları Kurulu’na oldukça geniş bir takdir yetkisi tanınarak, kanunda yer almayan şartları belirleme yetkisi de verilmiştir. Yabancıнын kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamasının yanı sıra Göç Politikaları Kurulu’nun belirlediği şartları taşıması halinde kendisine uzun dönem ikamet izni verilebilecektir. Uzun dönem ikamet izninin yabancıya Türkiye’de sağladığı haklar da göz önüne alındığında bu takdir yetkisinin çok dikkatli kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz.

[64] Yabancıнын geçerli sağlık sigortasına sahip olduğuna dair şu belgelerden birini getirmesi istenmektedir: İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalandığına dair il sosyal güvenlik birimlerinden alınan belge, Sosyal Güvenlik Kurumundan alınmış belge, Sosyal Güvenlik Kurumuna genel sağlık sigortalısı olmak için yapılan başvuruya dair belge, en az 1 yıl süreli özel sağlık sigortası. Öğrencilerin uzun dönem ikamet izni talep etmeleri halinde kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde genel sağlık sigortalısı kapsamına girdiklerinden geçerli sağlık sigortası talep edilmez, ancak üç ay içinde genel sağlık sigortası yaptırdıktan sonra idareye bildirmeleri gerekmektedir: GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Belgeler), s. 8, <file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIsteneBelgeler-tr.pdf>, 03.04.2016.

[65] Yabancı, Türkiye’deki kendi konsoloslüğundan böyle bir yazı alabilmektedir.

[66] GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Belgeler), s. 8, <file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIsteneBelgeler-tr.pdf>, 03.04.2016.

B. Uzun Dönem İkamet İzninin Sağladığı Haklar

Uzun dönem ikamet izninin yabancılara sağladığı haklar YUKK'un 44. maddesinde ve Yönetmeliğin 41. maddesinde düzenlenmektedir.

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar; askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanırlar (YUKK m. 44(1)).

Uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar, TVK'nın 28. maddesi^[67] kapsamındaki; doğum yoluyla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere (mavi kart sahiplerine) tanınan haklara benzemektedir. Ancak mavi kart sahiplerine tanınan haklardan farklı olarak, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılara özel kanunlarda bulunan sınırlamalar uygulanmaktadır. Bundan dolayı da, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancıların sahip olduğu haklar, mavi kart sahiplerine kıyasla daha dardır.

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar Yönetmelik m. 41(1)'de yer alan usul ve esaslara göre Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaktadır:

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar Türkiye'de askerlik yapma yükümlülüğünden muafırlar (a bendi).

Yine, uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların seçme ve seçilme hakları bulunmamaktadır (b bendi).

Bu kişilerin kamu görevlerine girme hakları da bulunmamaktadır (b bendi). Anayasamızın "Siyasî Haklar ve Ödevler" başlığını taşıyan dördüncü bölümünde yer alan ve kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesi uyarınca "Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir". Bu bağlamda 657 sayılı

[67] Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 28. maddesine göre; "Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altoşları, bu maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklıdır. Bu madde kapsamında bulunan kişilerin, seçme ve seçilme, muaf araç veya ev eşyası ithal etme hakları ile askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü yoktur. Bu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler. Bu madde kapsamında bulunan kişiler, bir kadroya dayalı ve kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sürekli kamu hizmeti görevlerinde bulunamazlar. Ancak kamu kurum ve kuruluşlarında işçi, geçici veya sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilirler."

Devlet Memurları Kanunu^[68] da memur olabilmeyi Türk vatandaşı olmak şartına bağlamıştır (m. 48). Ancak bu Kanunda aynı zamanda yabancıların, kamuda ihtiyaç duyulan alanlarda memur sıfatı taşımaksızın sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilecekleri kabul edilmiştir (m. 4/B). Dolayısıyla yabancıların kamu görevlisi olamayacağı konusunda mutlak bir yasak söz konusu olmayıp, belli şartların varlığı halinde yabancılar da kamu görevlisi olabilme hakkı tanınmıştır^[69]. Sözleşmeli personel de diğer kamu görevlileri içinde yer almaktadır. Örneğin, Yüksek Öğretim Kanunu’nun^[70] 34. maddesinde, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu’nun 7. maddesinde de yabancı uyrukluların sözleşmeli personel olarak çalıştırılabileceği öngörülmüştür. Bu şekilde istihdam edilen yabancı kişiler de kamu görevlisidir. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı kurumlarda^[71] öğretmen olarak ve Türkiye Adalet Akademisinde^[72] öğretim görevlisi olarak yabancı uyruklu kişilerin sözleşmeli olarak istihdamlarına izin verilmiştir. Dolayısıyla yabancıların kamu görevlisi olmaması kuralı, mutlak bir yasak olmayıp, belli şartlarda yabancılar da kamu görevlisi olabilme hakkı tanınmıştır^[73].

YUKK m. 44(1)’de, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancıların muaf olarak araç ithal etme^[74] haklarının bulunmadığı düzenlenmiştir (b bendi). Ancak, geçici ithal yoluyla taşıt getirme hakkı, 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun^[75] 130 ve 131. maddelerinden yararlanmak suretiyle, Türkiye’de ikamet eden yabancılar şartları sağlamları halinde tanınmıştır^[76]. Bundan dolayı da, uzun

[68] Resmi Gazete Tarih: 23.7.1965 Sayı: 12056.

[69] AYGÜL, M. : “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Y. 2010, S. 1, s. 55; TÜTÜNCÜBAŞI, U. : “Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni “Mavi Kart” Uygulaması)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 13, Y. 2011, Sa. 2, s.184-185 (Basım Yılı: 2013).

[70] Resmi Gazete Tarih: 06.11.1981 Sayı: 17506.

[71] 11.10.1985-85/9949 Bakanlar Kurulu Kararı Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Bazı Okullarda Görevlendirilecek Yabancı Uyruklu Öğretmenlerin Sözleşmeli Çalıştırılmaları Hakkında Esaslar, Resmî Gazete Tarih: 2.11.1985 Sayı: 18916

[72] Türkiye Adalet Akademisi Kanunu m. 22(a), Resmi Gazete Tarih:31.07.2003 Sayı: 25185.

[73] AYGÜL, s. 55.

[74] Muaf kavramı ile kast edilen “bedelsiz ithalat”tır. Belirli şartların varlığı halinde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları ikametlerini Türkiye’ye nakletmeleri (kesin dönüş) durumunda ev eşyalarını ve araçlarını gümrük vergisi ödmeden Türkiye’ye ithal etme hakları vardır: TARMAN, Z. D. : “Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri), Ankara 2010, s. 223.

[75] Resmi Gazete Tarih: 4.11.1999 Sayı: 23866.

[76] Gümrük Kanunu’nun, 130 ve 131. maddeleri uyarınca, geçici ithal yoluyla taşıt getirmenin şartlarını taşıyan yabancılar, Türkiye Tüving ve Otomobil Kurumu’ndan alınacak “Yabancı

dönem ikamet izni sahibi olan yabancılar gümrük mevzuatı gereğince, geçici ithal yoluyla taşıt getirme hakkına sahiptirler.

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancıların sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup, bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler (c bendi).

Bu kişilerin, Türkiye'deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemleri, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütülmektedir (ç bendi).

Yukarıda sayılan hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişiler bu haklardan yararlanmayı talep edemezler (Yönetmelik m. 41(2)).

Uzun dönem ikamet iznini alan yabancıların Türkiye'de sahip olduğu haklar incelendiğinde, görülmektedir ki öncelikle bu kişiler, harç ödemeden ikamet izni alarak ve bu iznin tekrar yenilenmesine gerek kalmadan kanuni sınırlamalara uygun olarak Türkiye'de süresiz olarak kalabilme hakkına sahip olmaktadır.

Uzun dönem ikamet iznini alan yabancıların Türkiye'de çalışabilmeleri ise, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un^[77] 6. maddesi^[78] uyarınca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan süresiz çalışma izni almaları koşuluna

Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi" ile yurtdışından taşıt getirebilirler. Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi, 1 veya 2 yıl olarak, ikamet izni ve çalışma izni sürelerini aşmayacak şekilde düzenlenir. Geçici ithal yoluyla taşıt getirmenin şartları ve istenen belgeler için bkz: TÜRKİYE TURING VE OTOMOBİL KURUMU: "Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi (Mavi Karne)", <<http://www.turing.org.tr/ytggk-mavi-karne/>>, 04.04.2016.

[77] Resmi Gazete Tarih: 6.3.2003 Sayı: 25040.

[78] 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un 6. maddesinde süresiz çalışma izni düzenlenmektedir. "Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe ve 11/4/2014 tarihinden önce süresiz çalışma izni verilmiş olan yabancıların hakları saklı kalmak kaydıyla; 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca uzun dönem ikamet iznine sahip olanlar veya Türkiye'de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izni ile kalmış olan veya en az sekiz yıl kanuni çalışması olan yabancılar ile eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye'deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi önemli olan yabancılara süresiz çalışma izni verilebilir. Süresiz çalışma izni verilen yabancılar, 6458 sayılı Kanununun 44 üncü maddesinde belirtilen uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklardan yararlanırlar. Süresiz çalışma izni yabancıların veya işverenin talebiyle ya da 6458 sayılı Kanununun 45 inci maddesinde sayılan uzun dönem ikamet izninin iptalini gerektiren hâllerde iptal edilir. Çalışma izni verilen yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışlarına ilişkin kayıtlar İçişleri Bakanlığı tarafından Bakanlığa bildirilir."

bağlıdır^[79]. Ayrıca, uzun dönem ikamet sahibi yabancıların Türkiye’de çalışacakları meslek ve görevlerin, özel kanunlarla Türk vatandaşlarına hasredilen ve yabancıların çalışmalarının yasak olduğu meslek ve görevler olmaması gerekir^[80]. Misal, Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun’un^[81] 2. maddesi gereğince, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişiler veteriner hekim olarak çalışabilirler. Yine Avukatlık Kanunu’nun^[82] 3(a) maddesi uyarınca, avukatlık mesleğine kabul edilebilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak gereklidir.

Uzun dönem ikamet izni sahipleri Türkiye’de çalışabilmek için süresiz çalışma izni almaları gerekirken, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları yani mavi kart sahiplerinin çalışma izni almalarına gerek yoktur. TVK m. 28’in kapsamında bulunan yabancıların, yapılacak mesleğin icrasına ilişkin olarak ulusal mevzuatımızdaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve özel kanunlarda yer alan hususlar saklı kalmak koşuluyla, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümleri gereğince Çalışma ve Sosyal Güvenlik

[79] Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin gündeminde bulunan Yabancı İstihdamı Kanun Tasarısı’nın 13(1). maddesi uyarınca da uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılara süresiz çalışma izni verilebilmektedir. Tasarıya göre, “Türkiye’de uzun dönem ikamet izni veya en az sekiz yıl kanuni çalışma izni olan yabancılar ile 22 nci maddede sayılan yabancılar, süresiz çalışma iznine başvurabilir. Süresiz çalışma izninin yabancı istihdam politikası doğrultusunda değerlendirilmesinde, yabancının; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi ile Yabancı İstihdam Politikası Danışma Kurulu önerileri doğrultusunda Bakanlıkça belirlenecek diğer hususlar dikkate alınır. Yabancının uzun dönem ikamet izni veya en az sekiz yıl kanuni çalışma izni olması, süresiz çalışma izni verilmesinde yabancıya mutlak hak sağlamaz”.

[80] Kanunlarla Türk vatandaşlarına hasredilen ve yabancıların çalışmalarının yasak olduğu meslek ve görevlere şu örnekleri verebiliriz: Dış tabipliği, dişçilik, hastabakıcılık (Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun uyarınca), eczacılık (Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun uyarınca), özel hastanelerde sorumlu müdürlük (Hususî Hastaneler Kanunu uyarınca), noterlik (Noterlik Kanunu uyarınca), özel veya kamu kuruluşlarında güvenlik görevlisi (Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun uyarınca), kara suları dâhilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan ihracı, dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık vb. (Kabotaj Kanunu uyarınca), gümrük müşavirliği (Gümrük Kanunu gereğince): ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCILAR DAİRE BAŞKANLIĞI: “Kanunlarla Türk Vatandaşlarına Hasredilen ve Yabancıların Çalışmalarının Yasak Olduğu Meslek ve Görevler”, <<http://www.calismaizni.gov.tr/yabancilar/yabancilara-yasak-meslekler/>>, 31.03.2016 (Yasak Meslek).

[81] Resmi Gazete Tarih: 18.03.1954 Sayı: 8661.

[82] Resmi Gazete Tarih: 07.04.1969 Sayı: 13168.

Bakanlığı'ndan çalışma izni almalarına gerek bulunmamaktadır^[83]. Bu kişiler, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un kapsamı dışında kalmaktadır.

Benzer şekilde, uzun dönem ikamet sahibi yabancılar Türkiye'de örneğin taşınmaz mal iktisap etmek istediklerinde veya kendilerine taşınmaz mal miras kalması halinde, özel kanun niteliğinde olan Tapu Kanunu'nun^[84] 35. maddesinde getirilen sınırlamalar, mavi kart sahiplerinin aksine, bu kişilere uygulanmaktadır. Doğum yolu ile Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler (mavi kart sahipleri), Türkiye'de taşınmaz mal iktisabı, ferağı, miras ve mülkiyetten ayrı aynı haklara ilişkin her türlü talepleri, yabancılara uygulanan kanuni kısıtlayıcı hükümler (Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nda yer alan kısıtlamalar, Tapu Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan sınırlamalar örneğin, 30 hektar) uygulanmaksızın aynen Türk vatandaşları gibi merkeze sorulmadan Tapu Müdürlüklerince sonuçlandırılmaktadır^[85]. Türkiye'de taşınmaz iktisap etmek isteyen uzun dönem ikamet izni sahiplerine ise, Tapu Müdürlükleri tarafından, özel kanun niteliğinde olan Tapu Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan sınırlamalar uygulanmaktadır.

Uzun dönem ikamet izni bulunanların sahip olduğu haklar Yönetmeliğin 41(1) maddesinde açıklanmaya çalışılmışsa da, bu kişilerin Türkiye'de sahip olduğu haklar tam anlamıyla netlik kazanamamıştır. Yukarıda da görüldüğü gibi, Yönetmeliğin 41(1)(ç) maddesinde, bu kişilerin, Türkiye'deki taşınmaz iktisabının, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütüleceği düzenlenmekte, ancak daha sonra gelen m. 41(2)'de, bu hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişilerin bu haklardan yararlanmayı talep edemeyecekleri belirtilmektedir. Bunun sonucu olarak da, örneğin, Türkiye'de taşınmaz iktisap etmek isteyen uzun dönem ikamet izni sahiplerine, Türkiye'de taşınmaz iktisap etmek isteyen diğer yabancılardan hiçbir farkı olmaksızın, Tapu Müdürlüğü tarafından, özel kanun niteliğinde olan Tapu Kanunu'nun 35. maddesinde yer alan sınırlamalar uygulanmaktadır. Kanımızca, Yönetmeliğin 41(1)(ç) maddesinde, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin Türk vatandaşları gibi sahip olduğu hakların (örneğin, taşınmaz mal iktisabının ve mirasının) özel olarak sayılmasının Türkiye'de, bu

[83] ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCILAR DAİRE BAŞKANLIĞI: "Mavi Kart Sahipleri ve Mavi Kart Almaya Hak Kazananlar", <<http://www.calismaizni.gov.tr/yabancilar/kapsamdisi-ve-mavi-kart/>>, 12.04.2016 (Mavi Kart).

[84] Resmi Gazete Tarih: 29.12.1934 Sayı: 289.

[85] TAPU KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCI İŞLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI: "Yabancı Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi", s. 23, <<http://www.tkgm.gov.tr/tr/daire-baskanliklari/yabanci-isler-dairesi-baskanligi>>, 11.04.2016.

kişilerin Türk vatandaşları gibi aynı haklara sahip olabileceği şeklinde yanlış bir anlamaya yol açabileceği ihtimali nedeniyle, bu hakların hiç sayılmamasının daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılara tanınan hakların, Bakanlar Kurulu kararıyla kısıtlanabilmesi de mümkündür. İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine veya resen Bakanlar Kurulu kararıyla uzun dönem ikamet izni almış bulunan yabancılara tanınmış olan haklar kısmen veya tamamen kısıtlanabilmektedir (YUKK m. 44(2); Yönetmelik m. 41(3)). Bakanlar Kurulu’na söz konusu yetkinin kanun ile tanınmış olmasının, yetkinin kullanılmasında yasal dayanak oluşturduğu gerekçesiyle, Anayasa’nın aradığı kanunilik ilkesinin gerçekleştiği söylenebilir^[86]. Ancak, Bakanlar Kurulu’nun kendisine tanınmış bu geniş yetki ile kanunda yer almayan sebepler ile yabancıların haklarına kısıtlama getirmesi, kanunilik ilkesinin varlığının altında yatan hukuki güvenliğin tesisi ve belirsizliğin ortadan kaldırılması amaçlarının gerçekleşmesini engelleyebilir^[87]. Burada da, YUKK’un 44(2) ve Yönetmeliğin 41(3) maddelerinde, Bakanlar Kurulu’nun, hangi durumlarda uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılara tanınan hakları kısıtlayacağına ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Kanaatimizce, yapılan düzenlemede Bakanlar Kurulu’na tanınan yetkinin çerçevesi ve şartları belirtilmediğinden, hükmün Anayasa’nın 16. maddesine aykırı olduğu ileri sürülebilecektir. Hükmün mevcut haliyle uygulanması gerekir ise; Bakanlar Kurulu, buradaki kısıtlama yetkisini kullanırken Anayasa’nın 16. maddesi çerçevesinde, milletlerarası hukuka ve bu arada özellikle başta Türkiye’nin de taraf olduğu ve iç hukukun bir parçası haline gelmiş olan Avrupa İnsan Hakları

[86] Anayasa’nın 16. maddesinde yer verilen sınırlamanın “kanunla” yapılması gerektiğinden ne anlaşılması gerektiği önemli bir konudur. Maddede geçen kanun ibaresinden kanun başlığıyla yayınlanan teknik ve dar manada kanun mu anlaşılacaktır, yoksa kanun dışında, kanundan doğan yetkiyle yapılacak diğer düzenleyici işlemlerde bu kapsamda değerlendirilecek midir? Anayasa’nın 16. maddesinin lafzına sıkı sıkıya bağlı bir yorum sınırlamaların kanun dışındaki tüzük ve yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerle yapılmasına engel olacaktır. Bu yaklaşımın pratik bir çözümü olmayabileceği ve 16. maddenin kanunla verilmiş bir yetkiye dayanılarak yürütme organınca yapılacak düzenlemelerle (kararname, yönetmelik, tebliğ veya genelge) yabancıların haklarına sınırlamalar getirilebileceği şeklinde anlaşılmasının pratik bir zorunluluk olduğu ifade edilmektedir. Bununla beraber, idareye tanınması pratik bir zorunluluk olan düzenleme yetkisinin Anayasa’nın ve kanunların belirlediği ilkelere uygun bir şekilde kullanılmasına dikkat edilmelidir: AYBAY, R. / DARDAĞAN KİBAR, E. : Yabancılar Hukuku, İstanbul 2010, s. 82; ÇELİKEL / ÖZTEKİN GELGEL, s. 59; ÇİÇEKLİ, s. 45.

[87] TEKSOY, B. : “6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, Y. 2013, Sa. 3, s. 861-862.

Sözleşmesi ile diğer temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası antlaşmalara uygunluğunu dikkate almak zorundadır^[88].

C. Uzun Dönem İkamet İzninin İptali ve Bu İzni İptal Edilen Yabancıların Tekrar Yapacakları Başvurular

1. Uzun dönem ikamet izninin iptali

Uzun dönem ikamet izninin iptali, Kanun'daki diğer ikamet izinlerinin iptaline nazaran çok daha zordur. Uzun dönem ikamet izni sahibi kişiler bir nevi Türk vatandaşları gibi görüldüğü için uzun dönem ikamet izinlerinin iptal edilebilmesi şartları da özel olarak düzenlenmiştir. Uzun dönem ikamet izinleri iki durumda İçişleri Bakanlığı'nın onayıyla valilikler tarafından iptal edilmektedir (YUKK m. 45(1); Yönetmelik m. 42).

Bu sebeplerden ilki uyarınca, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturduğu ilgili güvenlik birimlerinden görüş alınarak tespit edilen yabancıların uzun dönem ikamet izinleri iptal edilmektedir. Uzun dönem ikamet iznine geçişte yabancıların kamu düzeni veya güvenliği yönünden "tehdit" oluşturmaması şartı aranırken, iptal işlemi kamu düzeni veya güvenliği yönünden tehdidin "ciddi" nitelikte olması aranmış, ikamet izninin iptali zorlaştırılmıştır^[89]. Uzun dönem ikamet izni iptalinde yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturduğunun tespiti idarenin takdirine bırakılmış bir konudur. İdare, bu konuda takdir yetkisini kullanırken herhangi bir mahkeme kararının veya suç teşkil eden bir eylemin olmasını aramamaktadır. Ancak, kanun koyucu, uzun dönem ikamet izni alan kişileri bir nevi Türk vatandaşı gibi gördüğü için bu kişilerin uzun dönem ikamet izinlerinin iptalini kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmalarına bağlamıştır. Bu kapsamda izinleri iptal edilenler, YUKK'ta belirtilen ikamet izni türlerinden birini almak üzere tekrar başvuramazlar.

Uzun dönem ikamet izninin iptal edilmesinin diğer sebebi ise, yabancıların kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalmasıdır. Sağlık, eğitim, ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti veya görev gerekçesi hariç kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalanların uzun dönem ikamet izinleri iptal edilmektedir. YUKK'un 45(1)(b) maddesinde, yurtdışında geçirilen sürelerin, sağlık, eğitim, ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti nedenlerine dayanması halinde iptalin söz konusu

[88] TEKSOY, s. 862.

[89] ASAR, s. 72-73.

olmayacağı düzenlenirken, Yönetmeliğin 42(2) maddesinde “görev” gerekçesi de eklenerek, yurtdışında geçirilen sürelerin gerekçe kapsamı genişletilmiştir.

Uzun dönem ikamet izni sahibi yabancıнын kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalması halinde, bu durumun tespiti ancak yabancıнын yurda giriş ve çıkış kayıtlarından tespit edilebilecektir. Uzun dönem ikamet izinlerinin verilmesinin ardından bu izinlerin denetimine ilişkin herhangi bir mekanizma bulunmadığı için, idare tarafından bir sistem oluşturularak bu kayıtların kontrol edilmesi gerekmektedir.

İkamet izni başvurusunun iptali kararı yabancıya ya da yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilmektedir. İkamet izni iptal edilen yabancı, bu karara karşı idare mahkemesinde İYUK’ta yer alan hükümler uyarınca iptal davası açabilecektir.

2. Uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancıların tekrar yapacakları başvurular

Uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancıların, yeniden ikamet izni başvurusu yapmasına ilişkin esaslar YUKK’ta düzenlenmemiş, konu Yönetmelikte ayrıntılı olarak hükme bağlanmıştır.

Öncelikle, yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması nedeniyle uzun dönem izinlerinin iptal edilmesi halinde, yabancılar YUKK’ta belirtilen ikamet izni türlerinden birini almak üzere bir daha başvuru yapamayacaklardır (Yönetmelik m. 42(4)).

Sağlık, eğitim, ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti veya görev gerekçesi hariç kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalmaları nedeniyle uzun dönem ikamet izni iptal edilen yabancılar ise, bu izinlerini tekrar almak üzere başvuruda bulunabilirler. Başvurular, yurt dışında konsolosluklara, yurt içinde ise yabancıнын bulunduğu ildeki valiliğe bizzat ya da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nce belirlenen başvuru usulüne göre yapılmaktadır. Valilikçe başvurular öncelikli olarak değerlendirilmekte ve en geç bir ay içinde sonuçlandırılmaktadır. Başvuruların değerlendirilmesi yapılırken yabancıнын; Türkiye’de yerleşmek amacıyla kalma iradesi, Türkiye’de yakınlarının bulunup bulunmadığı, taşınmaz mal varlığı, aktif iş ve çalışma ilişkileri, Türkiye ile olan sosyal, ekonomik ve kültürel bağları göz önünde bulundurulmaktadır. Uzun dönem ikamet izinleri iptal edilen yabancıların tekrar yaptıkları başvurularda, uzun dönem ikamet izni alma şartlarının yerine getirip getirmediği kontrol edilmekte ancak, kesintisiz sekiz yıl ikamet izniyle kalma şartı yeniden aranmamaktadır. Bir başka deyişle, yabancıнын kesintisiz bir yıldan fazla Türkiye dışında kalması nedeniyle uzun

dönem ikamet izninin iptal edilmesinin ardından yeniden uzun dönem ikamet iznine başvurabilmesi için Türkiye’de tekrar kesintisiz sekiz yıl ikamet etmesi gerekmemektedir. Uzun dönem ikamet izni için yapılan başvurular valiliklerce değerlendirildikten sonra valilik görüşüyle birlikte İçişleri Bakanlığı’na gönderilmektedir. Uzun dönem ikamet izninin tekrar verilmesi İçişleri Bakanlığı’nın onayına tabi olmaktadır (Yönetmelik m. 43).

IV. İKAMET İZİNİNE İLİŞKİN İHLALLERDE BULUNAN YABANCILAR HAKKINDA ALINAN SINIR DIŞI ETME KARARI

Sınır dışı etme kararı alınacak yabancıları düzenleyen YUKK’un 54. maddesi hükmü, geçmişteki düzenlemelere kıyasla, daha sistemli ve açıktır. Pek çok ulusal hukuk sisteminde, kamu düzenine ve kamu güvenliğine aykırılık sınır dışı etme işleminin genel gerekçesi olmaktadır. Buna ek olarak, yabancıların girişi ve ikameti ile ilgili usulsüzlükler de Kanun’da sınır dışı etme işlemine dayanak kabul edilmiştir. YUKK’ta, sınır dışı etme nedenleri, (d) bendinde yer alan “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar” ibaresi bir yana bırakılırsa, oldukça açık olarak, belirsiz ve genel kavramlara atıf yapılmadan düzenlenmiştir^[90].

YUKK’un 54(1). maddesinde sınır dışı etme kararı alınacak yabancılar 13 bent halinde sayılmıştır. Sınır dışı etme kararı alınacak yabancılar arasında ikamet iznine ilişkin ihlallerde bulunan yabancılar da bulunmaktadır. Bu yabancılar:

- İkamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar (c bendi),
- İkamet izinleri iptal edilenler^[91] (f bendi),

[90] DARDAĞAN KİBAR, s. 57.

[91] İkamet izni iptal edilen yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi’nin *Oksana Chicheishvili* tedbire ilişkin ara kararını örnek verebiliriz. Gürcistan uyruklu olan başvurunun Türk vatandaşı ile yaptığı evliliğin idarece V-70 (Formalite Evlilik) Kodu ile değerlendirilerek, evlilik amaçlı ikamet tezkeresi iptal edilip, sınır dışı edilmesinin ardından tekrar Türkiye’ye giriş yaptığı, ikamet izni olmadan kalabileceği üç aylık sürenin dolmasını müteakip 6.12.2014 tarihinde yurtdışına çıkmak zorunda olması, bu arada iki çocuğu ve iki aylık hamile olması nedeniyle bu durumun aile bütünlüğünü bozacağı gerekçesiyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürülmüş ve tedbir talep edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurunun durumunu somut olay açısından değerlendirdiğinde önceden aldığı ikamet tezkeresi (fuhuş yaptığının tespit edilmesi nedeniyle) iptal edilen ve yeniden ikamet tezkeresi alamadığı için tezkeresi olmaksızın ülkede ancak üç ay süreyle kalabilecek bir kişi durumunda bulunduğu, buna karşılık istediği güvenli üçüncü bir ülkeye veya kendi ülkesine gitmesine engel bir durumun bulunmadığı gibi gideceği ülkede yaşam hakkına ya da bireyin maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik gerçek ve ciddi bir risk ile karşılaşacağına, işkence ve kötü muameleye

- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler^[92] (g bendi),

- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye’den çıkışı yapımayanlar^[93] (j bendi).

Sınır dışı etme kararı alınamayacak yabancılar ise, YUKK’un 55. maddesinde sayılmıştır^[94]. Yönetmeliğin 52(1). maddesi ile sınır dışı kararı alınamayacak

tabi tutulacağına ilişkin bir beyanı da söz konusu olmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, bu nedenlerle, başvuruçunun yurtdışına çıkması durumunda yaşamına ya da maddi ve manevi varlığına yönelik bir risk bulunmaması sebebiyle bu aşamada koşulları oluşmayan tedbir talebinin reddine karar vermiştir: Anayasa mahkemesi Oksana Chicheishvili Başvurusu, (Başvuru Numarası: 2014/19023) Karar Tarihi: 5.12.2014, <<http://www.kararlariyeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/51e55f13-3240-4e20-b16e-ff214fbd8cce?highlightText=ikamet%20izni%20verilmemesi&wordsOnly=False>>, 06.04.2016.

[92] Türkiye’de çalışma izni ile çalışan yabancıların, çalışma izninin sona erdiği tarih, aynı zamanda ikamet izninin de bitiş tarihidir. Çalışma izni süresi sona erdiği halde süresini uzatmayan ya da yeni durumuna uygun ikamet izni almayan yabancılar, ikamet izni ihlali yapmış sayılırlar (Yönetmelik m. 25(3)).

[93] İkamet izni reddedilen yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu *Julia Anikeeva* tedbire ilişkin ara kararı örnek olarak verilebilir. Rusya uyruklu olan ve bir Türk vatandaşı ile yaptığı evliliğinin muvazaalı olduğundan bahisle ikamet izni verilmesi yönündeki talebi reddedilen başvuruçunun; YUKK’un 54. maddesi uyarınca, Türkiye’de kalış süresini ihlal etmesi gerekçe gösterilerek İstanbul Valiliğinin 3.6.2014 tarihli işlemiyle sınır dışı edilmesine karar verilmiştir. Başvuruçunun, hakkında tesis edilen sınır dışı edilme işlemine karşı açtığı dava; Ankara 1. İdare Mahkemesinin 17.12.2014 tarih ve E.2014/1275, K.2014/2249 sayılı kararıyla; özet olarak, *Türk vatandaşı ile yaptığı evliliğin formalite olduğu saptanan, turist vizesini sağladığı kalış süresinin sınır dışı edilme işleminin tesis edildiği tarih itibarıyla dolduğu ve Türkiye’de kalmak için gerekli ikamet iznine sahip bulunmadığı anlaşılan başvuruçunun sınır dışı edilmesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı*, gerekçesine yer verilmesi suretiyle reddedilmiştir. Davanın reddine ilişkin karar 10.2.2015 tarihinde tebellüğ edildikten sonra 11.3.2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi, başvuruçunun sınır dışı edilmesi durumunda yaşamına ya da maddi ve manevi varlığına yönelik ciddi bir risk bulunmaması nedeniyle, sınır dışı edilme işlemi yönünden bu aşamada koşulları oluşmayan tedbir talebinin reddine karar vermiştir: *Julia Anikeeva* Başvurusu, (Başvuru Numarası: 2015/4459) Karar Tarihi: 17.3.2015, <<http://www.kararlariyeni.anayasa.gov.tr/BireyselKarar/Content/1284f67c-c0b0-4406-825f-7e0f4c0c2285?highlightText=JULIA%20ANIKEEVA&wordsOnly=False>>, 06.04.2016.

[94] YUKK’un 55. maddesinde sınır dışı etme kararı alınmayacak yabancılar sayılmıştır. Bu kişiler şunlardır:

- Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar
- Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler
- Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar
- Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları
- Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları.

yabancıların kapsamı bu kişilerin lehine olacak bir biçimde genişletilmiş ve ikamet iznine ilişkin çeşitli hükümleri ihlal eden bazı yabancılar hakkında da sınır dışı etme kararı alınmayacağı hükmüne bağlanmıştır. Bu kişiler:

- İkamet izinleri iptal edilenlerden on gün içinde çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler (a bendi).
- Vize alarak veya vize muafiyetiyle gelen ve ikamet izni talepleri reddedilenlerden vize süresi veya vize muafiyeti sürelerini kullananlar (c bendi).
- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenlerden çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler (ç bendi).
- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlardan çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler (d bendi).

Görülmektedir ki, ikamet izinleri iptal edilen yabancılar, on gün içinde çıkış yapmak üzere kendi istekleri ile sınır kapılarına gelip çıkış yaparlarsa haklarında sınır dışı etme kararı alınmayacaktır. Yine, ikamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler ile ikamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar hakkında bu kişilerin kendi iradeleriyle sınır kapılarına gelip Türkiye'den çıkış yapmaları halinde haklarında sınır dışı etme kararı alınmayacaktır. Vize alarak veya vize muafiyetiyle gelip, ikamet izni başvurusu reddedilen yabancıların doksan günlük vize süresini veya vize muafiyeti sürelerini kullanırken, Türkiye'de yasal olarak buldukları için haklarında sınır dışı etme kararı alınmayacaktır. Ancak ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullanan yabancılar, kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmaları nedeniyle (YUKK'un 55. maddesinde sayılan durumlardan birinin kapsamına girmemeleri şartıyla) sınır dışı edileceklerdir.

Sınır dışı etme kararı, yabancıların yakalandığı, işlem gördüğü veya tespit edildiği ildeki valilik tarafından resen veya Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün istemi üzerine alınmaktadır. Sınır dışı etme kararında; yabancıların doğrudan sınır dışı edileceği, Türkiye'yi terke davet edildiği veya idari gözetime tabi tutulduğu hususlarından biri yer alır (Yönetmelik m. 56). Kararın, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilmesi şarttır. Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurma hakkına sahiptir. Mahkemeye başvuran

kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirmesi gerekir. Mahkeme, başvuruları on beş gün içinde sonuçlandırmalıdır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir^[95]. Dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilemez. Ancak, yabancının rızasının bulunması durumunda, dava açma süresi içinde veya yargılama devam ederken yabancı sınır dışı edilebilir (YUKK m. 53). İYUK uyarınca, Danıştay’da veya idarî mahkemelerde açılan davalar bakımından idarî işlemin yürütülmesinin durdurulabilmesi için mut-laka bir talebe (İYUK m. 27(3)) ve mahkemenin bu yöndeki kararına ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak YUKK çerçevesinde verilen sınır dışı kararlarına karşı açılan davalarda, m. 53’te yer alan özel hüküm gereği, iptal davasına konu işlemler bakımından yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmasına ve mahkemenin kararına ihtiyaç yoktur^[96]. Türkiye’den sınır dışı edilmesine karar verilen kişiler tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde (AİHM) açılan davalarda, AİHM, sınır dışı işlemine karşı dava açılması halinde yürütmenin kendiliğinden durmamasını, AİHS’in 13. maddesi ile teminat altına alınan etkin başvuru hakkının ihlali olarak kabul etmiştir. AİHM kararlarının da dikkate alınması sonucunda, YUKK’ta, sınır dışı kararlarına karşı yargı yoluna başvurulması halinde yürütmenin kendiliğinden durması esasının kabul edilmesi Türk hukuku açısından çok önemli bir yeniliktir^[97].

Sınır dışı etme kararı alınan yabancılara, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye’yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınmaktadır. Türkiye’den çıkış yapması için süre tanınan kişilere, “Çıkış İzin Belgesi” verilmektedir^[98] (YUKK m. 56). Süre tanınarak Türkiye’yi terke davet edilen yabancılar, tanınan bu sürede ikamet izni veya çalışma iznine başvuru yapamazlar (Yönetmelik m. 58(3)). Haklarında sınır

[95] Bu kararlara karşı bölge idare mahkemesinde veya Danıştay’da temyiz yoluna başvurulamaz. İstinaf mahkemelerinin kurulmasının ardından sınır dışı etme kararları hakkında idare mahkemesinin verdiği kararlara karşı istinaf yoluna başvurulabilmesi hakkında bakınız: EKŞİ, N. : “2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi”, Göç Araştırmaları Dergisi, C. 1, Ocak-Haziran 2015, Sa. 1, s. 12-43.

[96] BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, G. : “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, TBB Dergisi 2013 (108), s. 245.

[97] EKŞİ, s. 126.

[98] Ekşi’ye göre, “Çıkış İzin Belgesi”nin adı “Çıkış Belgesi” olmalıydı. Çünkü sınır dışı edilen yabancının yetkili yabancı makamlardan izin talep etmesi söz konusu değildir. Yabancının sınır dışı edilmesi idari bir yaptırımdır: EKŞİ, s. 127. Çıkış İzin Belgesi, hiçbir harca tabi değildir. Vize ve ikamet harçları ile bunların cezalarına ilişkin yükümlülükler saklıdır (YUKK m. 56(2)).

dışı edilme kararı alınan bu yabancılar, çıkış için tanınan süreçte, kısa dönem ikamet iznine (m. 33(1)(ç)), aile ikamet iznine (m. 36(1)(c)) ve öğrenci ikamet iznine (m. 40(1)(ç)) başvurmaları halinde, bu talepleri YUKK'un ilgili hükümleri uyarınca reddedilecektir. Bu kişiler daha önceden ikamet izinleri almışlar ise, bunlar iptal edilecektir ve bu kişilere verilen ikamet izinlerinin süresi uzatılmayacaktır. Aynı şekilde, bu kişilerin uzun dönem ikamet iznine başvurmaları halinde, YUKK'ta ve Yönetmelik'te açık bir düzenleme olamamasına rağmen, bu kişilerin YUKK'un 43(1)(d) maddesinde yer alan "kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak" şartını gerçekleştiremedikleri için talepleri reddedilecektir. Bu kişiler daha önceden uzun dönem ikamet izni almışlar ise, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmaları halinde ikamet izinleri iptal edilecektir. Ancak haklarında sınır dışı edilme kararı alınan yabancılar, YUKK'un 46(1) maddesinde^[99] yer alan şartların varlığı halinde Türkiye'de insani ikamet izni olarak veya Yönetmeliğin 45(4) maddesi^[100] uyarınca, insan ticareti mağduru ikamet izni olarak kalabilirler.

Sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan kaçma ve kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara (on beş gün ile otuz gün arasında değişen) süre tanınmayacaktır (YUKK m. 56(1)).

[99] YUKK m. 46(1) uyarınca; aşağıda belirtilen hâllerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, İçişleri Bakanlığının onayı alınmak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla, valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

- a) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda
- b) Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancıların Türkiye'den çıkışları yapılmadığında ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde
- c) 55 inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında
- ç) 53 üncü, 72 nci ve 77 nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda
- d) Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince
- e) Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında
- f) Olağanüstü durumlarda.

[100] Yönetmeliğin 45(4) maddesine göre, insan ticareti mağduru ikamet izni verilmesinde; geçerli pasaport, vize, geçim koşulu, adres kaydı, sağlık sigortası, sınır dışı etme kararı veya giriş yasağı bulunmaması gibi diğer ikamet izinlerinin verilmesinde ihtiyaç duyulan şartlar aranmamaktadır.

YUKK’un 54. madde kapsamındaki yabancılar, kolluk birimleri tarafından yakalanmaları halinde, haklarında karar verilebilmesi için derhâl valiliğe bildirilirler. Bu kişilerden, sınır dışı etme kararı alınması gerektiği değerlendirilenler hakkında, sınır dışı etme kararı valilik tarafından alınmaktadır. Bu kişiler hakkında yapılan değerlendirme ve karar süresi kırk sekiz saati geçmeyecektir (YUKK m. 57(1)).

İkamet izni uygun görülmeyen, ikamet izinleri iptal edilen yabancılardan; sahte ya da asılsız belge kullandıkları veya kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturdukları anlaşılanlar valilik tarafından idari gözetim altına alınır^[101]. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince geri gönderme merkezlerine kırk sekiz saat içinde götürülmektedir. İdari gözetim altındaki yabancıların sınır dışı etme kararına karşı idareye verdiği dava dilekçesi yetkili idare mahkemesine, idari gözetim kararlarına karşı verdiği itiraz dilekçesi ise yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılması zorunludur. İdari gözetim altındaki yabancıların sadece sınır dışı etme kararına karşı idare mahkemesine başvurması, idari gözetimi durdurmaz. Ancak idare, sınır dışı etme kararına karşı yargı yoluna gidildiği bilgisini edindiği andan itibaren sınır dışı etme işlemini kendiliğinden durdurur. İdari gözetim kararına yapılan itirazın incelenmesini sulh ceza hâkimi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir (YUKK m. 57; Yönetmelik m. 59).

Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla birlikte, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilirler. İdare, yabancıların sınır dışı edileceği ülkeyi tespit ederken; sınır dışı edilen kişinin vatandaşlık durumunu, gönderilmesi planlanan ülkeye kabul edilip edilmeyeceğini ve varsa gidebileceği üçüncü bir ülkeye ilişkin talebini göz önünde bulundurması gerekir (Yönetmelik m. 51). Geri gönderme merkezlerindeki yabancılar, kolluk birimi tarafından sınır kapılarına götürülür. Geri gönderme merkezlerine sevk edilmesine gerek kalmadan sınır dışı edilecek olan yabancılar ise, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün taşra teşkilatının koordinesinde kolluk birimlerinde sınır kapılarına götürülürler (YUKK m. 60).

Türkiye’den sınır dışı edilen yabancılar, Türkiye’ye geri dönmek istemeleri halinde, haklarında YUKK’un 9. maddesi uyarınca giriş yasağı alınmış ise, bu kişilerin Türkiye’ye giriş yapmaları mümkün değildir. Ancak haklarında giriş yasağı bulunmaması halinde, bu kişiler Türkiye’ye geri dönebilirler. Haklarında

[101] Sınır dışı etmek üzere idari gözetim kararı alınmasında; kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan yabancılar belirlenirken güvenlik birimlerinden görüş alınabilmektedir.

sınır dışı etme işlemi uygulanmış olan bu yabancıların, Türkiye'ye tekrar gelip, ikamet iznine başvurmaları halinde, sınır dışı edilmelerinden önce Türkiye'de ikamet izni ile buldukları süreler, ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmayacaktır (Yönetmelik 40(2)(d)). Bundan dolayı da, sınır dışı işlemi uygulanan yabancıların, uzun dönem ikamet iznine başvurabilmeleri için (örneğin sınır dışı edilmeden önce kısa dönem ikamet izni ile iki yıl Türkiye'de ikamet etseler dahi) sınır dışı işleminin ardından Türkiye'de kesintisiz sekiz yıl ikamet etmeleri gerekecektir. Yabancıların kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması nedeniyle uzun dönem izinlerinin iptal edilmesinin ardından sınır dışı edilmeleri halinde, bu yabancılar YUKK'ta belirtilen ikamet izni türlerinden birini almak üzere bir daha başvuru yapamayacaklardır.

SONUÇ

Yabancı bir kişinin ülkemizle arasındaki yasal bağlantının kurulduğu en önemli zeminlerden biri ikamet iznidir. İkamet bir bireyin hukuki anlamda yaşama iradesi gösterdiği yerdir. Ülkemizde çeşitli nedenlerle verilen ikamet izinlerinin sayılarına bakıldığında, yıllara göre önemli artışlar olduğu görülmektedir. Türkiye'ye gelen yabancıların ülkemizde yasal bir şekilde kalmaları yani ikamet izni alarak kalmaları ülkemizdeki düzen ve istikrar açısından oldukça önemlidir. İkamet iznine sahip yabancılar, belirli sürelerden sonra ülkemizde uzun dönem ikamet izni almaya hak kazanabilmekte, bu izin de yabancılarla Türk vatandaşlarının sahip olduğu haklara benzer bazı haklar tanımaktadır.

Türk hukukunda yabancıların Türkiye'de ikametine ilişkin düzenlemeler, YUKK ve YUKK'a İlişkin Yönetmelikte bulunmaktadır.

Çalışmamızda, yabancıların Türkiye'de ikametine ilişkin genel esaslar üzerinde durulmuş ve uzun dönem ikamet izni almaları konusu ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, yabancıların Türkiye'de ikametine ilişkin getirilen kanuni sınırlamalar incelenmiştir. Bu sınırlamalar; Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenli Bölgeleri Kanunu'nda, Köy Kanunu'nda ve YUKK'ta bulunmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, YUKK ile Yönetmelik çerçevesinde genel olarak yabancıların Türkiye'de ikamet izni almaları konusu ele alınmıştır. YUKK ile Türk hukukunda ilk kez ikamet izni başvurularının yurtdışından yapılması esası kabul edilerek, ikamet izinlerinin, yurtdışından yani Türk konsolosluklarından alınması öngörülmüştür. İstisnai hallerde ikamet izinlerinin yurt içinden alınmasına da imkân verilmiştir. Bu şekilde, yurtdışından alınan ikamet izniyle artık yabancılar Türkiye'ye gelirken giriş vizesi almalarına gerek kalmamaktadır.

Türkiye’de ikamet etmek isteyen yabancıların bir kısmının, ikamet izni almasına gerek bulunmadan Türkiye’de kalabilmeleri mümkündür. İkamet izninden muaf olan yabancıların (vatansızlar, uluslararası koruma statüsü sahipleri ile çalışma iznine veya çalışma izni muafiyet teyit belgesine sahip olan yabancılar dışında) Türkiye’de kalışlarına esas teşkil eden belge ve izinlerle ikamet izninden muaf olarak geçirdikleri süreler, ikamet izin sürelerinin toplamına dâhil edilmemektedir. Yine, insani ikamet izni ile geçirilen süreler, YUKK’ta öngörülen ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmamaktadır. Gözaltında bulunan, tutuklu veya hükümlü olarak cezaevinde kalan ya da hakkında idari gözetim kararı alınan veya geri gönderme merkezlerinde bekletilen yabancıların, buralarda geçirdikleri süreler ikamet izni süresinin ihlali sayılmamaktadır.

YUKK ile getirilen yeniliklerden bir diğeri ise, ilk kez ikamet izninin türlere ayrılarak, bunların Kanun’la düzenlenmiş olmasıdır. Kanunda altı farklı tür ikamet izni kabul edilmiştir. Bunlar; aile ikamet izni, kısa dönem ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet iznidir. Her bir ikamet izni türü için farklı şartlar belirlenmiş, uzatılması ve iptali ayrı hükümlerle düzenlenmiştir. Bu çalışmada ikamet izni türleri açısından genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra asıl konumuz olan uzun dönem ikamet izni anlatılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü, ikamet izni türlerinden biri olan uzun dönem ikamet izni ve bu iznin yabancılara sağladığı haklar oluşturmaktadır. YUKK’la birlikte ilk kez düzenlenen uzun dönem ikamet izni; Türkiye’de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara uyan yabancılara, İçişleri Bakanlığı’nın onayıyla valilikler tarafından süresiz olarak verilmektedir. Diğer ikamet izni türlerine sahip yabancılar, uzun dönem ikamet iznine geçiş yapabilmektedirler ancak; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri (uluslararası koruma statüsü sahipleri) ile insani ikamet izni sahipleri ve geçici koruma sağlananlar, uzun dönem ikamet iznine geçememektedirler. Uzun dönem ikamet iznine geçişte, kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak, son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olmak, kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmak, geçerli sağlık sigortasına sahip olmak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak şartları aranmaktadır.

Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılar; askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme ve özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi

olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanmaktadırlar. Uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklar, doğum yoluyla Türk vatandaşı olup çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere (mavi kart sahiplerine) tanınan haklara benzemektedir. Ancak mavi kart sahiplerinin sahip olduğu haklardan farklı olarak, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılara özel kanunlarda bulunan sınırlamalar uygulanmaktadır. Bundan dolayı da, uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılardan sahip olduğu haklar, mavi kart sahiplerine kıyasla çok daha azdır. Uzun dönem ikamet izni bulunanların sahip olduğu haklar Yönetmeliğin 41(1) maddesinde açıklanmaya çalışılmışsa da, bu kişilerin Türkiye’de sahip olduğu haklar tam anlamıyla netlik kazanamamıştır. Örneğin, Yönetmeliğin 41(1)(ç) maddesinde, bu kişilerin, Türkiye’deki taşınmaz iktisabının, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütüleceği düzenlenmekte, ancak daha sonra aynı maddenin ikinci fıkrasında, bu hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişilerin bu haklardan yararlanmayı talep edemeyecekleri belirtilmektedir. Türkiye’de taşınmaz iktisap etmek isteyen uzun dönem ikamet izni sahiplerine, özel kanun niteliğinde olan Tapu Kanunu’nun 35. maddesinde yer alan sınırlamalar, Tapu Müdürlükleri tarafından uygulanmaktadır. Bu nedenle de, Yönetmeliğin 41(1)(ç) maddesinde, uzun dönem ikamet izni sahiplerinin Türk vatandaşları gibi sahip olduğu haklar arasında neden taşınmaz iktisabının özel olarak sayıldığı anlaşılmalıdır.

Çalışmamızın son bölümünde ise, ikamet iznine ilişkin çeşitli hükümleri ihlal eden yabancılardan Türkiye’den sınır dışı edilmesi konusu ele alınmıştır. YUKK’da yabancılardan sınır dışı edilme konusu çok daha açık ve sistematik bir şekilde düzenlenmiş, sınır dışı etme kararı alınacak yabancılardan ikamet iznine ilişkin ihlallerde bulunan yabancılardan da sayılmıştır. Yine Kanun’da bazı yabancılardan hakkında, sınır dışı etme kararı alınamayacağı hükmüne bağlanmıştır (m. 55). Yönetmeliğin 52(1). maddesi ile sınır dışı etme kararı alınamayacak yabancılardan kapsamında ikamet iznine ilişkin çeşitli hükümleri ihlal eden bazı yabancılardan da sayılmıştır. Hakkında sınır dışı edilme kararı alınan yabancılardan, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesinde dava açma hakkına sahiptirler. İYUK uyarınca, Danıştay’da veya idarî mahkemelerde açılan davalar bakımından idarî işlemin yürütülmesinin durdurulabilmesi için bir talebin ve mahkemenin bu yöndeki kararının bulunması gerekirken, YUKK’ta getirilen bir başka yenilik uyarınca, sınır dışı etme kararlarına karşı açılan davalarda, m. 53’te yer alan özel hüküm gereği, iptal davasına konu işlemler bakımından yürütmenin durdurulması talebinde bulunulmasına ve

mahkemenin kararına ihtiyaç olmadan, dava açılmasıyla birlikte yürütme kendiliğinden durmaktadır.

Sınır dışı etme kararı alınan yabancılara, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye’yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınmakta ancak yabancılar, bu sınır dışı edilme sürecinde, ikamet iznine veya çalışma iznine başvuru yapamamaktadırlar. Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla birlikte, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilirler. Türkiye’den sınır dışı edilen yabancılar, Türkiye’ye geri dönmek istemeleri durumunda, haklarında giriş yasağının bulunmaması halinde, bu kişiler Türkiye’ye geri gelebilirler. Haklarında sınır dışı etme işlemi uygulanmış olan bu yabancıların, Türkiye’ye tekrar gelip, uzun dönem ikamet iznine başvurabilmeleri için sınır dışı işleminin ardından Türkiye’de kesintisiz sekiz yıl ikamet etmeleri gerekmektedir çünkü bu kişilerin sınır dışı edilmelerinden önce Türkiye’de ikamet izni ile buldukları süreler, ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmayacaktır.

KAYNAKÇA

ASAR, A. : Göç Yönetimi Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye’de Yeni Dönem, Ankara 2015.

AYBAY, R. / DARDAĞAN KİBAR, E. : Yabancılar Hukuku, İstanbul 2010.

AYGÜL, M. : “Türk Vatandaşlığını Çıkma İzni Alarak Kaybeden Kişilerin Kamu Görevine Girme Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIV, Y. 2010, S. 1, s. 31-60.

BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, G. : “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınır Dışı Edilmesi”, TBB Dergisi 2013 (108), s. 211-258.

ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCILAR DAİRE BAŞKANLIĞI: “Kanunlarla Türk Vatandaşlarına Hasredilen ve Yabancıların Çalışmalarının Yasak Olduğu Meslek ve Görevler”, <<http://www.calismaizni.gov.tr/yabancilar/yabancilara-yasak-meslekler/>>, 31.03.2016 (Yasak Meslek).

ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCILAR DAİRE BAŞKANLIĞI: “Mavi Kart Sahipleri ve Mavi Kart Almaya Hak Kazananlar”, <<http://www.calismaizni.gov.tr/yabancilar/kapsamdisi-ve-mavi-kart/>>, 12.04.2016 (Mavi Kart).

ÇELİKEL, A. /ÖZTEKİN GELGEL, G. : Yabancılar Hukuku, İstanbul 2014.

ÇİÇEKLİ, B. : Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014.

DARDAĞAN KİBAR, E.: “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır Dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. 11, Y. 2012, No:2, s. 53-74.

EKŞİ, N. : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, İstanbul 2015.

EKŞİ, N. : “2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi”, Göç Araştırmaları Dergisi, C. 1, Ocak-Haziran 2015, Sa. 1, s. 12-43.

ERTEN, R. : “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XIX, Y. 2015, Sa. 1, s. 3-51.

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: “İlk ve Geçiş Randevularında İstenecek Belgeler”, <<file:///C:/Users/HP/Downloads/IlkGecisBasvuruIstenecekBelgeler-tr.pdf>>, 3.4.2016 (Belgeler).

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ: “Genel Bilgi”, <http://www.goc.gov.tr/icerik3/genel-bilgi_409_414_415>, 01.04.2016.

GÖÇ POLİTİKA VE PROJELERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI: 2015 Türkiye Göç Raporu, Ankara 2015.

TAPU KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YABANCI İŞLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI: “Yabancı Gerçek Kişilerin Taşınmaz Edinimi”, s. 1-51, <<http://www.tkgm.gov.tr/tr/daire-baskanliklari/yabanci-isler-dairesi-baskanligi>>, 11.04.2016.

TARMAN, Z. D. : “Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü”, Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler (Uluslararası Sempozyum Bildirileri), Ankara 2010, s. 206-230.

TEKİNALP, G. : Türk Yabancılar Hukuku, İstanbul 2003.

TEKSOY, B. : “6458 Sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre Yabancıların Vize Alma Zorunluluğu” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 62, Y. 2013, Sa. 3, s. 855-906.

TÜRKİYE TURING VE OTOMOBİL KURUMU: “Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi (Mavi Karne)”, <<http://www.turing.org.tr/ytggk-mavi-karne/>>, 04.04.2016.

TÜTÜNCÜBAŞI, U. : “Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni “Mavi Kart” Uygulaması)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 13, Y. 2011, Sa. 2, s.153-194 (Basım Yılı: 2013).